

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Health and Welfare

Vägen till ett hälsosamt åldrande för transnationellt adopterade - En fenomenografisk analys ur ett livsloppsperspektiv

KURS: Gerontologi examensarbete 15 hp
GRUPP: Enskilt arbete
FÖRFATTARE: Johanna Häggberg
HANDLEDARE: Charlotta Nilsen
EXAMINERANDE LÄRARE: Linda Johansson
JÖNKÖPING: 2023

SAMMANFATTNING

Bakgrund: Idag finns väldigt få transnationellt adopterade personer som är äldre (definierat enligt WHO som 60+) som en naturlig följd av att organiserad adoption började under 1960-talet. Men i takt med en allt mer åldrande befolkning behöver vi öka vår förståelse för eventuella framtida behov hos adopterade. Det kan vara behov som uppstår senare i livet eller till följd av tidigare erfarenheter. Forskning har visat att transnationellt adopterade har ett antal utmaningar som att de oftare har en ökad risk för missbruk, suicid och suicidförsök, utsätts för vardagsrasism och många står utanför arbetslivet. Det är en brist på ändamålsenligt post-adoptionsstöd för de många utmaningar som transnationellt adopterade kan möta under livet.

Syfte: Syftet var att undersöka föreställningar om adoptionsspecifika utmaningar och behov vid åldrande hos transnationellt adopterade.

Metod: Kvalitativ metod användes där tio transnationellt adopterade personer, som är representanter för föreningar för transnationellt adopterade eller som möter transnationellt adopterade i sin yrkesprofession som terapeuter/psykolog, intervjuades med semistrukturerade intervjuer. Insamlad data analyserades genom fenomenografisk metod.

Resultat: Resultatet visade ett utfallsrum med fyra beskrivningskategorier:

1) Föreställningar genom livet, 2) Beträktad av andra, 3) Avsaknad av empowerment, och 4) Transnationell förflyttning. I dessa beskrivningskategorier framkom ett flertal utmaningar i att åldras som transnationellt adopterad. Utfallsrummet omges av det behov av stöd och resurser som kan finnas för att uppnå ett hälsosamt åldrande som transnationellt adopterad.

Slutsatser: Det framkom att transnationellt adopterade riskerar att få ett antal utmaningar och särskilda behov av stöd och resurser när de blir äldre. Dessa kunskaper kan vara till nytta för olika intressenter för att kunna stötta den framtida äldre transnationellt adopterade personer i deras vardag och öka kunskaperna om hur det är att vara transnationellt adopterad.

Nyckelord: transnationellt adopterad, adoption, leva som adopterad, åldrande, äldre personer.

The path to healthy aging for transnational adoptees
- A phenomenographic analysis from a life course perspective

Background: Today there are very few transnationally adopted people who are older (defined according to the WHO as 60+) as a natural consequence of the fact that organized adoption began in the 1960s. Together with an increasing aging population, we need to enhance our understanding of possible future needs of adopted people. It can be needs that arise later in life or as a result of previous experiences. Research has shown that adopted people have a number of challenges such as increased risk of substance abuse, suicide and suicide attempts, many are outside the working force and have an increased risk of everyday racism. However, there is a lack of effective post-adoption support.

Aim: The aim was to investigate beliefs about adoption-specific challenges and needs in aging of transnational adoptees.

Method: A qualitative method was used where ten transnationally adopted people, representatives of societies for transnationally adopted people or who meet transnationally adopted people in their professions as therapists/psychologist, were interviewed using semi-structured questions. The data was analysed using a phenomenographic method.

Results: The result showed an outcome space with four description categories:

1) Performances throughout life, 2) Viewed by others, 3) Lack of empowerment, and 4) Transnational movement. In these description categories several challenges when aging as an adopted person was described. The outcome room is surrounded by the need for support and resources that may exist to achieve healthy aging as a transnationally adopted person.

Conclusions: Transnational adoptees are at risk of having a number of challenges and needs as they get older. This knowledge can be useful for various stakeholders to be able to support future older transnationally adopted persons in their everyday life and increase knowledge about what it is like to be a transnationally adopted person.

Key words: transnational adoptee, adoption, living as an adoptee, ageing, older people.

INNEHÅLL	
INTRODUKTION	1
BAKGRUND	2
Adopterade personers hälsa och livssituation	2
<i>Anknytning, adoptionstrauma och ständig levd upplevelse .....</i>	<i>2</i>
<i>Illegala adoptioner.....</i>	<i>3</i>
<i>Vardagsrasism och minoritetstress .....</i>	<i>4</i>
<i>Stöd till adopterade personer.....</i>	<i>5</i>
<i>Framöver om svenska adoptioner.....</i>	<i>6</i>
Ett hälsosamt åldrande	6
TEORETISK REFERENSRAM.....	7
Livsloppsperspektiv	7
PROBLEMFÖRMULERING.....	8
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
METOD.....	8
Fenomenografi.....	9
Förförståelse	9
Urval	10
Datansamling och genomförande av intervjuerna.....	11
Dataanalys.....	12
Etiska övervägande	13
RESULTAT	15
Utfallsrummet.....	15
<i>Föreställningar genom livet.....</i>	<i>16</i>
Existentiell hälsa	16
Ständigt levd upplevelse.....	16
Upplevelse av ensamhet och social isolering.....	17

Ursprunget.....	18
Familjen i Sverige	19
<i>Betraktad av andra</i>	19
Stigmatisering.....	19
Rasifiering	20
Välfärdssystemet	21
<i>Avsaknad av empowerment</i>	21
Ekonomiska situationen	22
Det genetiska arvet	22
<i>Transnationell förflyttning</i>	23
Anknytning.....	23
Adoptionstrauma	23
Tacksamhetsskuld	24
<i>Stöd och resurser</i>	24
DISKUSSION	26
Metoddiskussion	26
<i>Trovärdighet</i>	26
<i>Pålitlighet</i>	27
<i>Bekräftelsebarhet</i>	27
<i>Överförbarhet</i>	28
Resultatdiskussion	28
<i>Föreställningar genom livet</i>	29
<i>Betraktad av andra</i>	31
<i>Avsaknad av empowerment</i>	33
<i>Transnationell förflyttning</i>	34
Förslag på vidare forskning och implikationer	38
SLUTSATSER	39

REFERENSER	40
Bilaga 1 INFORMATIONSBREV	47
Bilaga 2 INTERVJUGUIDE	48

INTRODUKTION

Internationellt började dagens form av transnationella adoptioner (adoption mellan två olika länder) under Koreakriget, då barn med en amerikansk soldat som förälder adopterades bort för att förhindra diskriminering av barnen. Därefter har det tillkommit fler ursprungsländer (Hübinette, 2003). I Sverige började dagens form av adoptionsorganisering i början av 1960-talet (Nordin Jareno, 2007). Till i dag har cirka 60 000 transnationellt adopterade kommit till Sverige (Hjern & Vinnerljung, 2022). Gruppen transnationellt adopterade är en heterogen grupp med många olika erfarenheter och bakgrunder (Socialdepartementet, 2022). Det finns väldigt lite studier om transnationella adopterades egna perspektiv och deras egna röster. Det finns även stora kunskapsluckor om transnationella adopterades livssituation.

Inom adoptionsdiskussionen har det uppkommit två olika termologier för att prata om adoption. Det ena utgår från att adoption inte ska förknippas med de utmanande delarna och används oftast av de som är positiva till adoptioner. Den andra framhåller betydelsen av att utgå från adopterades egna erfarenheter för att förstå adoptionens påverkan (Baden, 2016).

Enligt World Health Organization (2015) (WHO) kommer det i snar framtid finnas fler personer över 60 år än under 60 år, som också kommer att leva längre än vad generationer före dom har gjort. Det är begränsat med forskning, inte minst i Sverige, om fenomenet att åldras som transnationellt adopterad eller vad som kommer att hända när gruppen äldre och transnationellt adopterad växer och vilka behov som då föreligger. Den naturliga förklaringen till dessa kunskapsluckor är att de första transnationellt adopterade kom till Sverige under 1960-talet, vilket betyder att det i skrivandets stund finns få transnationellt adopterade över 60 år i Sverige. Men den demografiska utmaning som samhället står inför med en växande äldre befolkning (SCB, u.å.) gör det ändå viktigt att undersöka vilka behov som kan tänkas uppstå hos transnationellt adopterade när de blir äldre, baserat på de erfarenheter som finns idag hos de som möter vuxna adopterade.

BAKGRUND

Bakgrunden kommer att börja med att beskriva ett antal utmaningar som finns hos gruppen transnationellt adopterade, vad för stöd som finns och aktuella händelser som sker när denna studie genomfördes. Sedan kommer åldrandet definieras och vilka utmaningar som kan följa en åldrande befolkning att beskrivas.

Adopterade personers hälsa och livssituation

En registerstudie om hälsan hos transnationellt adopterade, som kom till Sverige innan åtta års ålder, visade en ökad risk jämfört med majoritetssvensken av att behöva ha kontakt med psykiatrisk vård efter 18 års ålder. Var personen yngre när hen blev transnationellt adopterad var det lägre risk att ha behov av psykiatrisk vård, var personen äldre när hen adopterades var risken större att ha behövt använda psykiatrisk vård. Studien visade även att transnationellt adopterade oftare var singlar, hade ökat missbruk, högre självmordsfrekvens, låg utbildningsnivå och fler stod utanför arbetslivet än vad majoritetssvensken och invandrare gjorde (Hjern & Vinnerljung, 2022). Dock saknas det studier om transnationellt adopterade personers liv från deras skolår, tid hos adoptivföräldrarna, byte av kultur och land samt om stöd som kan hjälpa transnationellt adopterade. Registerstudier har brister då studierna bara ser på de som var i kontakt med vården och visar inte hela omfattningen av den psykiska ohälsan som finns hos transnationellt adopterade (Vinnerljung & Sundell, 2007).

Anknytning, adoptionstrauma och ständigt levd upplevelse

Något som återkommer i adoptionssammanhang är anknytningsteorier. Anknytningsteorier innefattar hur barnet anknyter till en eller flera anknytningspersoner. I dagsläget finns det fyra kategorier av anknytningstyper. Där tre handlar om anknytningsproblematik och den fjärde om trygg anknytning (Broberg & Risholm Mothander, 2008).

Störs anknytningen under de kritiska åren fram till två års ålder genom separation, kan det leda till olika utmaningar i framtiden, såsom ensamhet, depression, låg självkänsla, problem i skolan och i samhället. Hos transnationellt adopterade personer som saknat en stabil anknytningsperson kan problem med kognitiva förmågor, fysisk och psykisk funktion uppstå. Utöver dessa utmaningar kan adoptivföräldrarna också ha upplevt misslyckanden i sina försök att bli biologiska föräldrar innan adoptionen. Dessa negativa känsloupplevelser kan påverka deras förmåga att möta behoven hos det adopterade barnet när det väl kommer till familjen (Verbovaya, 2016).

Transnationell adoption kan orsaka adoptionstrauma som ligger som latent traumatiska minnen som väcks när den transnationellt adopterade senare hamnar i liknande utsatta situationer och därmed blir återtraumatiserad (Brodzinsky et al., 2022). Enligt Brodzinsky et al. (2022) och Sánchez-Sandoval et al. (2020) är transnationellt adoption en ständigt levd upplevelse som kan förändras utifrån de sammanhang den transnationellt adopterade befinner sig i. Denna ständigt levda upplevelsen av transnationell adoption påverkar den adopterade personens förståelse, självkänsla och känslor om sitt liv både nu, i framtiden, innan och efter adoptionen enligt (Brodzinsky et al., 2022).

Illegala adoptioner

I dagsläget är det osäkert om antalet illegala adoptioner som har genomförts. Dock är illegala adoptioner inget unikt och i den senaste utkommande historiska studien om illegala adoptioner har detta skett flera gånger, bland annat i följande länder: Guatemala, Vietnam, Kina, Etiopien, Kongo, Indien, Sri Lanka, Mali, Tchad, Rumänien, Madagaska, Ryssland, Ukraina, Brasilien, Mozanbiq, Nepal, Haiti, Butan, Rwanda, Lesotho, Burkina Faso, Irland, Korea, Chile med flera (Denéchère & Macedo, 2023). Även tusentals adoptioner till Sverige har genomförts illegalt från flera ursprungsländer (Dagens Nyheter, 2021; Lundberg et al., 2022; MFoF, 2023b; Statskontoret, 2021; Uppdrag granskning, 2021, 2023). Två ursprungsländer, Chile och Sydkorea, har börjat utreda sina transnationella adoptioner (Chileadopterade svenskar kan få skadestånd, 2023; Sydkorea ska utreda internationella adoptioner 2022). Illegala transnationella adoptioner är en form av trafficking där barn tas från ett låginkomstland, utan föräldrars medgivande, och görs tillgängliga för transnationell adoption. Trafficking kan påverka den transnationellt adopterades liv negativt och adopterades rätt till de mänskliga rättigheterna bryts (United Nations Human Rights (OHCHR), 2022).

FN:s avdelning för mänskliga rättigheter (OHCHR) har utkommit med ett antal rekommendationer till ursprungs- och adoptionsländer. Rekommendationerna handlar bland annat om att förhindra illegala adoptioner, ha transparenta adoptioner, att privata adoptioner förbjuds och barnet får uttrycka sin åsikt. För befintliga adopterade personer med oegentligheter ska adopterade ha rätt till sin sanning, hjälp till att söka sitt ursprung, få gottgörelse, habilitering som medicinsk och psykologisk vård samt juridisk och sociala tjänster. Länderna bör även upprätthålla DNA-databas för att underlätta för adopterade att finna sitt ursprung (United Nations Human Rights (OHCHR), 2022).

Det finns lagar som adoptionsverksamheten måste följa i Sverige, Barnkonventionen som blev lag i Sverige 2020, Lag (2018:1197) Om Förenta Nationernas Konvention Om Barnets Rättigheter samt Svensk Författningssamling 2018:2018:1197. Enligt Barnkonventionen bör det vid adoption det särskilt uppmärksammas att barnet förverkligas (Artikel 4) –, att barnet har rätt så långt som möjligt veta vilka föräldrarna är (Artikel 6), att – barnet får behålla identitet, namn och släktförhållanden (Artikel 8) , att barnet har rätt till yttrandefrihet (Artikel 13 och 14) –att inga andra intressen än barnets bästa ska finnas vid adoption (Artikel 21) samt att barn som tillhör minoritetsgrupp/ursprungsbefolkning har rätt till sitt ursprung (Artikel 30). Haagkonventionen som Sverige ratificerade 1997 och är ett frivilligt samarbete mellan adoptionsländerna och ursprungsländerna som ska se till att adoptionerna går rätt till (Nordin Jareno, 2007). Förutom detta finns de grundläggande mänskliga rättigheterna som Sverige har skrivit på (Regeringskansliet, 2014).

Vardagsrasism och minoritetstress

Vardagsrasism är vanliga, informella och små beteenden som sker mot en individ som inte anses passa in och dessa beteenden kan orsaka psykisk ohälsa (Essed, 2005). En forskningsrapport av Hjern och Vinnerljung (2022) visade på att majoriteten av transnationellt adopterade som inte ser ut som majoritetsvensken har utsatts av diskriminering eller/och rasism. Denna särbehandling och mobbning sker under barnets skolår av lärare, andra barn och föräldrar. Även vuxna transnationellt adopterade blir särbehandlade på grund av sitt utseende. Många adopterade kvinnor från Östasien vittnar om att de har blivit sexualiserade och kränkta av majoritetsvenska män. Vardagsrasism, som att bli ifrågasatt varför personen är i Sverige samt inställningen att adopterade ska visa tacksamhet då de har fått komma till och växa upp i Sverige, förekommer också. Effekten av diskriminering har visat sig vara negativ med ökad psykisk ohälsa, såsom psykossjukdomar, depression, lägre självkänsla, sömnsvårigheter samt svårighet att klara av skolan. Även stabiliteten i parrelationer kan påverkas (Hjern & Vinnerljung, 2022). Enligt Brodzinsky et al. (2022) kan omgivningens ovilja att se vardagsrasism hämma transnationella adopterades förmåga att vara motståndskraftig mot vardagsrasism samt rasistiska och diskriminerade fördomar. På senare tid har uttrycket minoritetstress kommit till Sverige. Minoritetstress är när minoriteter upplever stress av att ständigt vara i riskzonen att bli negativt behandlad och/eller omgivningen har negativa förväntningar på personen på grund av sitt utseende. Denna stress är inte något som majoritetsvensken upplever (Länsstyrelsen Stockholm, 2021).

För att kartlägga exempelvis rasism så används i dagsläget jämlikhetsdata av de flesta länderna i världen, men i Sverige tycks det föreligga ett motstånd att införa data som kartlägger människors yttre, såsom ras. Sverige har fått regelbunden kritik av FN, EU och Europarådet av att Sverige inte har infört jämlikhetsdata för att kunna kartlägga strukturell rasism som finns i Sverige (Hübinette, 2015).

Stöd till adopterade personer

I en systematisk översikt (Sánchez-Sandoval et al., 2020) på efterfrågan av behov och stöd till vuxna transnationellt adopterade kunde dessa delas in i fyra grupper.

- Ursprungssökning för att hitta sitt ursprung.
- Få kontakt med sin ursprungsetnicitet. Detta var extra viktigt för de personer som inte såg ut som majoritetsbefolkningen.
- Få stöd för att förbättra sin psykiska hälsa.
- Förbättra relationen med adoptivfamiljen.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) fick ett regeringsuppdrag om transnationella adoptioner och tre delredovisningar har nu genomförts (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023d). MFoF uppger att behov av stöd till transnationella adopterade personer fanns under hela adopterade personers liv och i de olika livsfaserna. Adoptionsspecifika kunskaper behövs hos olika instanser för att möta de behov som kan uppstå (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023a). Det fanns även behov av stöd vid ursprungssökningar innan, under och efter eventuella resultat av att hitta sina ursprungsföräldrar (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023c). MFoF ska vara en nationell kontakt fram till och med 2023 för eventuella oegentligheter inom transnationella adoptioner. De ska hålla sig uppdaterade inom området och kunna erbjuda stöd och hänvisa en adopterad person rätt i sina funderingar (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023b). MFoF har dessutom ett regeringsuppdrag att ge adoptionsspecifikt samtalsstöd till transnationellt adopterade och adoptionsföräldrar. Samtalsstöd är ett komplement till hälso- och sjukvården och ingen form av behandling eller terapi (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023a). MFoF erbjuder även en vägledning vid ursprungssökning (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023c).

Socialstyrelsen har genomfört en kartläggning om hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov. Kartläggningen visade att stödet var ofullständigt och att det fanns brister i kunskaperna hos personal inom hälso- och sjukvården

och socialtjänsten. Dessa kunskapsbrister gällde främst vilka behov av stöd som kan finnas hos transnationellt adopterade inom fysisk och psykisk hälsa (Socialstyrelsen, 2022).

Framöver om svenska adoptioner

Under 2021 kom ett direktiv från Sveriges regering om en utredning av transnationella adoptioner till Sverige. Direktivet innefattar bland annat att utreda om det förekommer oegentligheter i de största ursprungsländerna, se på de regelverk, organisering och processer samt vilken roll och ansvar som fanns, men även behovet av adoptivspecifikt stöd. Detta skulle slutredovisas under hösten 2023 (Socialdepartementet, 2021) men var inte färdig när denna studie genomfördes.

Det kan finnas ett antal utmaningar gällande forskning som inkluderar adopterade personer, såsom att studier som har gjorts under en tidsperiod inte gäller för alla transnationellt adopterade då flera faktorer kan ha ändrats över tid, samt att studier som har genomförts i andra länder kanske inte går att implementera i Sverige då situationen och förutsättningar kan se olika ut (Vinnerljung & Sundell, 2007).

Under 1970 och 1980-talet var det vanligast med transnationella adoptioner till Sverige. Totalt 29 298 barn utanför Norden kom till Sverige i adoptionssyfte. Piken var under 1977 då det kom 1864 barn födda utanför Norden till Sverige i adoptionssyfte. Efter 1977 har andelen transnationella adoptioner minskat (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, u.å.-b). Baserat på den aktuella statistiken som visar andelen transnationellt adopterade under perioden 1970 och 1980, samt antagandet att dessa adopterade personer också föddes under samma tidsram, går det att konstatera att de transnationellt adopterade personerna som omfattas av denna studie är mellan 42 och 53 år gamla när studien genomfördes.

Ett hälsosamt åldrande

Åldrandet är mångdimensionellt, komplext och individuellt. Tornstam (2011) skriver att det finns olika perspektiv av åldrandet, det biologiska perspektivet om kroppens funktion, det psykologiska perspektivet om personens psyke, det funktionella perspektivet om hur personens funktioner fungerar samt hur personen fungerar i relation till andra personer. Det finns även det sociala åldrande om personens roller i det sociala systemet (Ernst Bravell, 2013), som exempelvis adopterad och äldre adopterad. Det gemensamma är att perspektiven är i ständig förändring och behöver inte överensstämma med den kronologiska åldern.

I policydokumentet 'World report on ageing and health' som WHO publicerade 2015 (WHO, 2015) definieras ett hälsosamt åldrande som en livslång process att utveckla och bibehålla den funktionella förmågan med syfte att möjliggöra välbefinnande i hög ålder. Det vill säga att hälsosamt åldrande utgår från ett funktionellt perspektiv. Med det menas både den individuella personens fysiska och mentala kapacitet, men även den sociala, fysiska och politiska miljön, samt interaktionen dem emellan, som i sin tur möjliggör välbefinnande och att få göra det som man värdesätter att kunna göra. Det handlar om hur miljöer, gener, hälsobeteende och samhällsstrukturer samverkar och påverkar åldrandet och hälsa.

TEORETISK REFERENSRAM

Denna studie utgick från livsloppsperspektivet och de olika livsfaserna.

Livsloppsperspektiv

Denna studie analyserade gruppen transnationellt adopterade ur ett antal dimensioner inom livsloppsperspektivet. Dessa dimensioner kan samverka och påverkar personen över tid som ger effekter senare i livet exempelvis uppkomst av sjukdomar och ökat vårdbehov (Hutchison, 2001; Kuh et al., 2003). Nedan presenteras några av de dimensioner som kan påverka transnationellt adopterade och ge effekter på äldre dar.

Födelsekohort handlar om födelseår och plats som personen kommer ifrån. Förändringar av miljön och levnadsstandarden kan ge effekter som olika sjukdomar senare i livet.

Riskkedjmodellen handlar om en sammanlänkande kedja av många olika utmaningar som kan leda till ökad eller minskad risk för olika sjukdomar. *Känsliga perioder* handlar om när en person upplever en händelse med snabba förändringar under en känslig period som kan ge effekter på utveckling och framtida sjukdomar. *Övergång och vändpunkter* handlar om att personens normala livsbana påverkas av enstaka händelser som kan vara fysiologiska, sociala och psykologiska. Varaktigheten för händelserna var korta (Kuh et al., 2003). De kan vara att börja skolan, flytta hemifrån, byta arbete och skilsmässa. *Livshändelser* handlar om livshändelse som varit av stor betydelse och plötsliga förändringar som ger personen långvariga och allvarliga effekter. Detta syftar på själva händelsen och inte de övergångar som livshändelsen medför. *Länkade liv* handlar om det sätt personer är länkade och beroende av varandra, som till exempel inom en familj. Dessa relationer påverkar personens beteende och mående. Det kan bland annat vara socialt stöd och de förväntningar som finns (Hutchison, 2001).

Även om det finns få transnationellt adopterade som var över 60 år när denna studie genomfördes så är det viktigt att studera nuvarande transnationellt adopterades hälsa ur ett livsloppsperspektiv för att kunna bedöma hur dess dimensioner kan påverka transnationellt adopterade när de blir äldre, samt vilket stöd som det kan finnas behov av i framtiden.

PROBLEMFÖRMULERING

Transnationellt adopterade är en understuderad grupp, vilket enligt Hjern (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2022) är på grund utav svårigheten att få forskningsmedel då gruppen transnationellt adopterade är liten och forskningen därmed inte bidrar till den stora allmännyttan. Även stöd till transnationellt adopterade är få och orsaken är även där, enligt Hjern (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2022) är att adopterade personer är en liten grupp i samhället. I takt med en åldrande befolkning behövs mer kunskap för att möta framtida behov hos äldre som är transnationellt adopterad. Tidigare forskning har visat att transnationellt adopterade utgör en särskilt utsatt grupp i samhället och mer kunskap behövs för att bättre förstå framtida adoptionsspecifika behov när denna grupp åldras. Även om transnationellt adopterade ännu inte uppnått höga åldrar utan uppskattas vara i medelåldern (42–53 år) behövs förberedelser för potentiellt kommande utmaningar.

Författaren ville med denna studie bidra till att minska kunskapsluckorna och öka intresset för transnationellt adopterade personers utmaningar. Detta genom att öka förståelse om framtida adoptionsspecifika utmaningar som kan uppstå hos åldrande transnationellt adopterade personer genom att se adopterade personers komplexa liv ur adopterades egna perspektiv med utgångspunkt i livsloppsperspektiv.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med studien var att undersöka föreställningar om adoptionsspecifika utmaningar och behov vid åldrande hos transnationellt adopterade.

METOD

Denna studie utgår från en fenomenografisk studiedesign med inhämtning av data genom intervjuer. I syfte att förbättra den akademiska skrivstilen i resultatet har AI-verktyg används för att korrigera befintlig text. Denna bearbetning av texten har följt Hälsohögskolan Jönköpings riktlinjer för användning av AI-verktyg. Förutom en kortare genomgång av fenomenografi kommer metoddelen behandla förförståelse, urval, genomförande av intervjuerna, bearbetning av data och analys samt forskningsetik.

Fenomenografi

Fenomenografi används för att studera skillnader i att förstå ett fenomen (Dahlgren & Fallsberg, 1991; Larsson & Holmström, 2007, 2021). Fenomenografin vill kartlägga olika uppfattningar om fenomenet, det vill säga hur vi förstår eller uppfattar ett fenomen eller hur det framstår för människor (här personerna som intervjuas) och därmed inte beskriva hur något faktiskt är. Ett fenomen är ett objekt eller sak såsom det framträder för oss, till exempel något abstrakt som en känsla eller konkret som en stol (Kvale & Brinkman, 2021). Fenomenet i denna studie är att åldras som transnationellt adopterad. Det kan vara svårt att svara på fenomenet att vara äldre och transnationellt adopterad då det ännu bara finns ett fåtal äldre och transnationellt adopterad. Istället har fokus varit informanternas uppfattning baserad på det informanterna vet om fenomenet idag.

Resultatet från en fenomenografisk analys kan ses som en karta över hur hen kan navigera i att åldras som adopterad mer än hens personliga upplevelse av fenomenet. Enligt Larsson och Holmström (2007, 2021) samt Marton och Booth (2000) är detta andra ordningens perspektiv, det vill säga inte enbart att undersöka fenomenet. Den första ordningens perspektiv är upplevelsen av fenomenet. Marton och Booth, (2000) skriver om att det finns två sätt att ta till sig fenomenet, ytinriktning är det synliga som statistik och personens yttre. Djupinriktning är det som inte syns, det som finns inuti som personens förhållningssätt och nyanser som inte syns i ytinriktningen. I denna studie är det centrala att ta fram en djupinriktad karta av informanternas olika uppfattningar om behov vid åldrande hos transnationellt adopterade.

Förförståelse

Johansson (2019) framhåller att forskarens förförståelse inom fenomenografi inte ska sättas åt sidan utan att det istället kan ses som en styrka både under en intervjusituation och vid analys av materialet när forskaren känner väl till fenomenet. I denna studie finns det en förförståelse från författaren som själv är transnationell och transracial adopterad (att den adopterade är icke-vit och adoptivföräldrarna är vita). Författaren har därmed förförståelse i de nyanser som kan finnas i att vara transnationellt adopterad och hur det är att befinna sig i levd upplevelse av adoption. Detta kan vara en fördel i mötet med informanterna då utgångspunkten enligt Ahmed (2010) kan skilja sig åt mellan olika grupper och ger olika grupper olika verkligheter, förutsättningar och begränsningar i livet. I denna studie finns många gemensamma nämnare hos författarens utgångspunkt med informanterna och det kan skapa ett förtroende där informanten blir mer öppen vid intervjutillfället men även kunna fördjupa sig och se områden som annars kanske inte skulle ha synliggjorts. För att författarens förförståelse inte skulle vara

en nackdel, till exempel bli blind på det som kunde uppenbara sig i materialet, har en regelbunden dialog hållits med handledaren. Dels genom att författaren delat med sig av transkriberingar av intervjuer samt att efter färdigställande av varje steg i analysen har denna delats med handledaren. Även studiekamrater har granskat innehållet i uppsatsen.

Urval

Ett strategiskt urval användes då det anses fördelaktigt för att kunna få en varierad bild av fenomenet (Larsson & Holmström, 2021). Inklusionskriterierna var att tillhöra en intresseförening för transnationellt adopterade och hade kontakt med flera andra adopterade eller gett samtalsstöd till transnationellt adopterade personer antingen inom sin profession eller ideellt. Exklusionskriterier var personer som representerade organisationer som förmedlar adoptioner eller personer som vill adoptera eller har adopterat. Totalt var det 10 personer som intervjuades och datainsamlingen pågick under tre veckor under månadskiftet februari/mars 2023, se tabell 1.

Tabell 1: Andelen förfrågningar och intervjupersoner i studien

Intrasseföreningar som fick förfrågan	5
<u>Antal deltagare från intrasseföreningarna</u>	<u>6</u>
Antalet förfrågningar hos professionella	9
<u>Antalet deltagare hos professionella</u>	<u>3</u>
Övriga deltagare genom Facebook och Instagram	1
<u>Totalt antal deltagare</u>	<u>10</u>

För att hitta intresseföreningar för gruppen transnationellt adopterade utgick författaren från MFoF:s (u.å.-a). lista över intresseföreningar för adopterade. Fem av dessa föreningar fick skriftlig information om studien och från dessa så var det sex adopterade personer som var intresserade av att medverka. Genom en sluten Facebook grupp för adopterade fanns det tips på professionella psykologer och samtalsledare som hade gett stöd till transnationellt adopterade personer. Nio av dessa personer valdes ut och tillfrågades om deltagande varav tre tackade ja. En efterlysning gjordes även på ett öppet Facebook- och Instagrams konto som ägdes av samma person. varifrån ytterligare en deltagare identifierades. Förutom detta förmedlades information om studien även ut på en sluten Facebookkonto för adopterade personer, men därifrån inkom ingen informant.

Informationsbrev om studiens syfte, bakgrund, att deltagandet var frivilligt och kunde avbrytas utan att uppge någon anledning kom att skickas ut till totalt 14 personer; 5 till 10

intresseföreningar för transnationellt adopterade och 9 till personer som gett samtalsstöd till adopterade antingen inom sin profession eller ideellt. Alla som bjöds in att delta i studien var själva transnationellt adopterade. En påminnelse om studien skickades till de intresseföreningar som inte hade svarat efter en och en halv vecka.

Inom fenomenografisk metod anses det att 20 informanter kan vara tillräckligt och de sista åtta informanterna är det oftast en upprepning på vad de andra informanterna har sagt. Men studier med mindre urval informanter kan även vara av betydelse (Larsson & Holmström, 2007; 2021). I studien upplevdes det vid den sjätte intervjun en upprepning på vad de andra informanterna har sagt innan och därmed uppskattades det att tio informanter var tillräcklig.

Datinsamling och genomförande av intervjuerna

Alla tio intervjuer som genomfördes varade mellan cirka 40 och 60 minuter. Intervjuerna gjordes genom telefonsamtal eller Zoom. Samtliga spelades in för att kunna transkriberas för vidare analys. Vid transkriberingen markerades eventuella skratt och ord som informanten satte tyngdpunkten på. Upprepningar skrevs inte ut och personliga reflektioner transkriberades inte.

Datinsamling skedde genom semistrukturerad intervjuguide. Detta innebär att frågorna var öppna, behöver inte tas i en ordning och kan anpassas (Danielson, 2017a). Enligt fenomenografisk studie ska intervjuguiden vara tematisk eller semistrukturerad (Dahlgren & Fallsberg, 1991; Forster, 2019; Larsson & Holmström, 2021). Intervjuguiden var skapad utifrån två teman, första delen berörde gruppen transnationellt adopterade och de utmaningar som de kan stå inför idag, samt eventuella styrkor och behov av stödinsatser som finns hos denna grupp just nu. Den andra delen var framåtblickande om utmaningar och behov som kan uppstå i denna grupp när de blivit äldre. Enligt Bowden (2005) ska nya inslag vara planerade under intervjun och det rekommenderas att alla intervjuer börjas med samma fråga och har följdfrågor som kan leda till fler reflektioner och fördjupa svaren. Första frågan var öppen för att ge informanten möjlighet att tala fritt och eventuella inlägg från intervjuaren var öppna frågor i syfte att få en mer fullständig förklaring (Larsson & Holmström, 2021). Innan datinsamlingen genomfördes testades frågeguiden på en informant som hade kännedom om transnationellt adopterades situation. Syftet var att se om frågorna höll, inte att ta med intervjusvaren i studien. Efter provintervjun förtydligades delar av frågorna men inte i den utsträckning att frågeguiden ändrades märkbart. Se bilaga 2 för frågeguiden.

Dataanalys

I analysprocessen var det av vikt att aldrig förlora fokuset på den andra ordningens perspektiv som materialet ska analyseras utifrån. Enligt Larsson och Holmström (2021) bör det som var allmänt tyckande i materialet tas bort så att det bara består av informantens reflektioner över gruppen transnationellt adopterades upplevelser av fenomenet, det vill säga utmaningar och behov hos framtidens äldre som är transnationellt adopterade.

Därför bestod analysprocessen av att ta fram de olika sätten att förstå fenomenet i materialet. Därefter skapades beskrivningskategorier från de likheter och skillnader som framkom, och till sist skapades ett utfallsrum som var en beskrivning på hur beskrivningskategorier stod i relation till varandra (Dahlgren & Fallsberg, 1991; Larsson & Holmström, 2021). Detta bildar en form av karta över fenomenet; det vill säga hur det är att åldras som transnationellt adopterad. Analysprocessen följer Dahlberg och Fallsbergs analyssteg (1991): Den mer detaljerad analysstegen i denna studie var följande:

1. "Familiarization" – att lära känna materialet var det första steget i analysprocessen. Detta gjordes genom att de transkriberade intervjuerna lästes noggrant igenom för att lära känna materialet.
2. "Condensation" – uttalanden av betydelse till informantens reflektioner och upplevelse plockas ut samt kopplades till studiens frågeställningar. Detta gjordes genom att uttalande av betydelse som var kopplade till studiens syfte markerades och klipptes ut.
3. "Comparison" - de utvalda delarna jämfördes för att hitta likheter, skillnader och variationer inom frågeställningarna. Detta gjordes genom att de utklippta uttalandena kopplat till studiens syfte jämfördes.
4. "Grouping" - svar som var lika sätts ihop. Detta gjordes genom att gruppera ut de klippta uttalandena med likvärdiga uttalanden
5. "Articulation" - för de ihopsatta svaren gjordes en gemensam beskrivning för att beskriva likheter. Innan en gemensam beskrivning genomfördes arbetades steg fyra och fem igenom flertalet gånger för att få tillfredställande grupper och beskrivningar.
6. "Labelling" - de gemensamma beskrivningarna (kategorierna) fick ett lämpligt namn. Här skapas beskrivningskategorier. Detta gjordes genom att se på beskrivningarna och skapa namn som väl överensstämde med innehållet.

7. ”Contrasting” - beskrivningskategorier som togs fram jämförs med de likheter och skillnader som fanns och därefter lades de i ett hierarkiskmönster för att skapa utfallsrummet. I denna studie gjordes detta genom att överväga hur beskrivningskategoriernas hierarkiska ordning och hur kategorierna ”genomsyrar” övriga kategorier utifrån att åldras hälsosamt. Vid analysen blev det tydligt att en av beskrivningskategorierna inte passade in i det hierarkiska mönstret i utfallsrummet. Eftersom övriga beskrivningskategorier visade på utmaningar och behov kom denna kategori som handlade om stöd och resurser som istället omslut hela utfallsrummet.

Etiska övervägande

Transnationellt adopterade tillhör en minoritetsgrupp och att fråga om deras upplevelser kan uppfattas som etiskt känslig. Men då syftet med studien var att undersöka ett fenomen utifrån andra ordningens perspektiv (fenomenografi), ansågs studien, enligt de riktlinjer som Hälsohögskolan i Jönköping satt upp, vara genomförbar. Inom fenomenografi är bakgrundsinformation om informanten inte intressant utan endast deras kunskaper om fenomenet är av intresse (Larsson & Holmström, 2021). Informanterna talar inte utifrån sig själva utan utifrån gruppen som helhet och inga personliga synpunkter inkluderades i resultatet.

Studien utgick från Kjellströms (2017) beskrivning om att det finnas olika förhållningssätt beroende på vilken studiemetod som används. Dock finns det gemensamma etiska förhållningssätt för alla metoder som är att studien inte får skada eller kränka personer samt att deras olikheter respekteras. Detta ska beaktas under hela studien (Kvale & Brinkman, 2021). Under denna studie återkom författaren hela tiden till att förhålla sig till att informanterna inte fick några negativa konsekvenser av sitt deltagande. Detta skedde genom att lyssna till signaler under samtalet och följa upp om det framkom delar som kunde leda till negativa konsekvenser för informanterna.

Studien följde Vetenskapsrådet (2002) riktlinjer för god forskningsetik med krav om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Informationskravet innebär att den tänkta informanten får information om syfte, vem som står bakom studien, frivillighet, anonymitet och att hen kan avbryta sitt deltagande innan eller under intervjun. Inför denna studie skickades ett informationsbrev ut med denna information (se bilaga 1). Samtyckeskravet innebär att studien inhämtar samtycke från informanter inför deltagande och att denne kan avbryta deltagande när hen vill. I denna studie gjordes detta genom att det framgick tydligt i

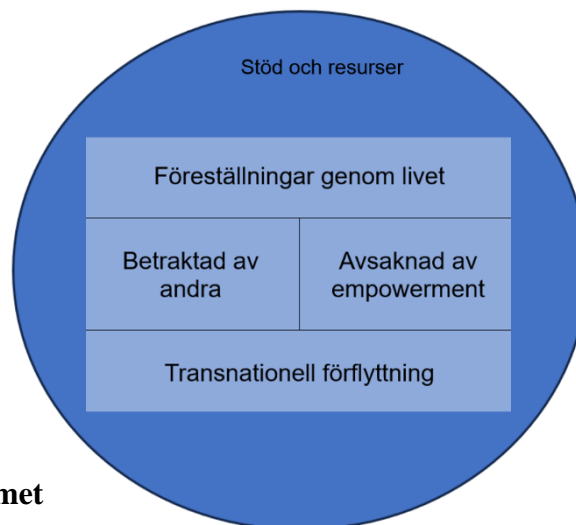
informationsbrevet att informanterna gav samtycke om de tog kontakt med författaren. Vidare informerades deltagare både i informationsbrevet och innan intervjun startade att de kunde avbryta sitt deltagande när de ville. Konfidentialitetskravet innebär att det inte ska kunna gå att identifiera enskilda personer i studien och alla former av uppgifter som kan kopplas till enskild person ska placeras på en plats där inga andra personer kan ta del av materialet. Denna information framgick i informationsbrevet då det inte var personliga upplevelser som efterfrågades. Kravet uppfylls också enligt Marton och Booth, (2000) och Svensson, (1997) då den fenomenografisk metoden är fokuserad på att få ett resultat på hur gruppen uppfattar fenomenet mer än den individuella upplevelsen och därför kommer ingen person kunna utläsas i materialet och konfidentialitet kan säkerställas. De uppgifter som eventuellt skulle kunna identifiera informanterna var inspelade intervjuer och kontaktuppgifter och uppgifterna var inlåsta i en lösenordskyddad dator samt kommer raderas efter godkänd uppsats. Det som kan noteras var att några intervjuer genomfördes och spelades in genom mötesverktyget Zoom och för att uppfylla konfidentialitetskravet för bildmaterial sparades enbart ljudupptagningar. Nyttjandekravet innebär att insamlad material inte får användas i andra syften än vetenskapliga. Information om nyttjandekrav framgick i informationsbrevet. Studien följer Vetenskapsrådet (2017) angående god forskningssed utifrån studiedesignen och för en magisteruppsats.

RESULTAT

Resultatet börjar med en beskrivning av utfallsrummet och dess hierarkisk ordning. Därefter beskrivs varje beskrivningskategori som finns i utfallsrummet.

Utfallsrummet

Resultatet utgörs av en modell bestående av ett utfallsrum som byggs upp av fyra beskrivningskategorier som kan användas för att förstå utmaningarna som adopterade står inför för att uppnå ett hälsosamt åldrande; 1) *Föreställningar genom livet*, 2) *Betraktad av andra*, 3) *Avsaknad av empowerment* och 4) *Transnationell förflyttning*. Dessa fyra kategorier omges av de stöd och resurser som kan behövas för att uppnå ett hälsosamt åldrande som transnationellt adopterad person. En viss hierarkisk ordning kan ses vid placering av de olika beskrivningskategorierna i ett utfallsrum (se figur 1). Högst upp placeras kategorin *Föreställningar genom livet* då denna kategori kan anses genomsyra övriga kategorier och är på så vis beroende av deras existens. *Betraktad av andra* och *Avsaknad av empowerment* placeras under *Föreställningar genom livet* men på samma nivå som varandra. Längst ner i hierarkin placeras den *Transnationella förflyttningen*. Inte för att den är mindre viktig utan för att den är en förutsättning för övriga kategorier, men samtidigt kan existera utan dem. Precis

Figur 1 Utfallsrummet

som kategorierna på mellannivån är beroende av adoptionens existens, men inte teoretiskt behöver påverka kategorin *Föreställningar genom livet*. Dessa beskrivningskategorier som fokuserar på utmaningar omges av det behov av stöd och resurser som finns oavsett vilken av de andra beskrivningskategorierna som avses. Dessa stöd och resurser kan vara på olika nivåer som samhällsnivå, gruppnivå och individnivå efterfrågats i varierade utsträckning bland de transnationellt adopterade personerna och de olika beskrivningskategorierna.

Föreställningar genom livet

Föreställningar genom livet handlar om att många transnationellt adopterade personer har föreställningar om adoptionsspecifika utmaningar och behov vid åldrande hos adopterade. Dessa föreställningar kan betraktas genom följande fem områden: existentiell hälsa, ständigt levd upplevelse, upplevelse av ensamhet och social isolering samt ursprunget och familjen i Sverige.

Existentiell hälsa

Med existentiell hälsa menas att många transnationellt adopterade personer kan ha komplexa existentiella tankar om sin adoption, inklusive frågor om sitt ursprung, anledningen till att de kom till Sverige och hur deras liv har utvecklats här. Informanterna ansåg att en möjlig lösning för att minska den existentiella tomheten senare i livet för dessa adopterade personer är att få mer kunskap om sitt ursprungsland. Vidare uttryckte informanterna att de existentiella tankarna kan utvecklas över tid då många adopterade får ytterligare erfarenheter av att vara adopterade, kunskap om sitt ursprung och närmar sig ålderdomen. Detta kan följande citat från informanterna illustrera:

”Adopterade har ett förhållande till sin adoption mer ”ja ja det var så det var” som yngre. Det blir mer komplext ju äldre du blir för du får andra dimensioner på det.”

Informanterna beskrev att existentiell hälsa handlar om hur adopterade personer förhåller sig till livets storhet i relation till den egna psykiska hälsan. Detta illustreras med följande citat om hur adoptionstraumat kan hindra adopterade från att göra det de vill:

” När du är färdig med allt bagage vill du skaffa barn men då kanske du inte kan. Bara känslan att man förlorade sin frihet (genom adoptionen) eller inte fick det man önskade, och inte gjorde det man ville. Det måste vara en sorg att missa saker som man önskade.”

Ständigt levd upplevelse

Intervjumaterialet visade att adoption är en ständigt levd upplevelse där effekterna av adoptionen påverkar många adopterade genom olika skeden av livet. Upplevelsen börjar med separationen från ursprungsfamiljen och pågår fram till döden. Informanterna uttryckte att den ständigt levda upplevelsen av att vara adopterad kan vara osynlig för många adopterade och blir ett normaltillstånd där de inte förstår sina egna beteenden. Vidare beskrev informanterna att reflektioner över adoptionen kan komma sent i livet. Enligt informanterna slutar inte

adopterade personer att vara i ständigt levd upplevelse när de dör, utan den ständigt levda upplevelsen kan även ärvas av eventuella barn och barnbarn. Följande citat beskriver tidsramen som den ständigt levda upplevelsens har:

”Det är viktigt att veta att det (ständigt levda upplevelsen) inte avstannar för att man är 80 år utan det är något som sker från födelsen till döden.”

Utifrån intervjumaterialet framkom även uppfattningar om att utseendet skapa en känsla av utanförskap och mellanförskap för många adopterade. Mellanförskap om att vara en person och förhålla sig till två världar men samtidigt inte känna sig inte hemma i någon av dessa. Enligt informanterna kan adopterade personer i Sverige avvika i utseende men har den svenska kulturen. I ursprungslandet kan å andra sidan många adopterade känna igen sig i utseendet men avvika i kulturen, värderingar och beteende. Detta kan enligt informanterna skapa en känsla av skam och påverka den psykiska hälsan.

Intervjumaterialet visade även att den ständigt levda upplevelsen av adoption kan bli starkare i olika livsfaser och situationer. Det bli starkare för många adopterade personer när de ska hitta en partner, söka och behålla ett arbete, och när adopterade får egna barn. Att få egna barn framträdde i studieresultatet som en viktig del hos många adopterades upplevelse och kan väcka tankar om den egna adoptionen, adoptionstraumat kan återuppväckas samt ytterligare existentiella tankar kan uppstå.

Informanterna uttryckte att en annan utmaning för många adopterade kan vara när de träffar andra adopterade, då dessa kan spegla varandras ständigt levda upplevelse. Följande citat kan illustrera den ständiga levda upplevelsen:

”Adoption är en ständigt upplevd upplevelse där den adopterade erfar att de alltid måste förhålla sig till att de är adopterade i livets alla skeden.”

”Gruppen adopterade är adopterad hela livet. Det slutar inte vid olika positioner i livet utan ger olika frågor.”

Upplevelse av ensamhet och social isolering

Intervjumaterialet visade att ensamhet och social isolering uppfattades vara en stor utmaning för många adopterade. Två aspekter lyftes: som en konsekvens av att inte passa in i samhället och svårighet att bygga relationer. Informanterna uttryckte att många adopterade kan uppleva ensamhet då de inte passar in i samhället. Att de upplever sig vara i ett mellanförskap mellan majoritetsvenskar och invandrare eller har en känsla av att vara utestängda från samhället.

Informanterna uppgav även att många adopterade kan uppleva ensamhet som en konsekvens av anknytningsproblematik och adoptionstrauma samt att det finns svårighet att etablera relationer, hitta en livspartner, skapa en egen familj men även svårighet med relationen till adoptivföräldrarna. Även om många adopterade personer skapar en egen familj kan ensamhet uppstå genom att känna sig ensamma inom den egna familjen. I följande citat från informanterna kan dessa två aspekterna av ensamheten illustreras.

”Ensamheten bara krockar sig fast och det blir nästan ett narrativt så här är det, det är något fel med mig, det är så här mitt liv kommer att se ut.”

”Många adopterade upplever sig som isolerade öar.”

Ursprunget

Enligt intervjumaterialet innebär ursprunget olika former av utmaningar, både praktiska frågor och existentiella tankar. Informanterna uttryckte att för många adopterade kan utmaningarna kring ursprunget mildras genom att besöka sitt ursprungsland. Men det framkommer även att med stigande ålder kan det bli fysiskt svårt att nå sitt ursprung och att invanda svenska sociala normer kan kollidera med kulturen i ursprungslandet. Informanterna uppgav även att det kan bli svårt att hitta personer som kan ge svar på frågor om ursprungsfamiljen i takt med att de adopterade personerna blir äldre. Informanterna uppgav att det kan bli traumatiskt för många adopterade som får träffa sina ursprungsföräldrar, eftersom de plötsligt får en ny familj att förhålla sig till. Detta enligt informanterna för att många adopterade kan bära på sorg och existentiella frågor både för sig själv och för sina ursprungsföräldrar. Informanter uttryckte också om adopterade hindras från att hitta sitt ursprung eller att de inte får de svar de söker kan det öka sorgen och de existentiella tankarna som finns. Följande citat illustrerar svårigheten med ursprunget:

”Det är ju även svårare att få kontakt med ursprungsfamiljen när man är äldre. Lära sig ett nytt språk. Allting blir lite svårare. Inte bara att resa dit. Utan även utveckla kontakten, lära sig att anpassa sig till kulturen och bli anpassningsbar när man blir äldre.”

”Tror det finns en stor sorg som man bär med sig och blir bara djupare om man inte hittar det man söker och behöver.”

Familjen i Sverige

Familjen i Sverige uppfattades vara en utmaning som kan delas upp i två delar: adoptivfamiljen och den familj som adopterade personen själv kan skapa. Informanterna uttryckte att det kan finnas utmaningar i relationen mellan adopterade och adoptivföräldrar från båda hållen. Det kan vara svårt att vara det efterlängtade barnet, och utmaningar med adoptivfamiljen kan leda till att kontakten bryts. Många adoptivföräldrar ansågs kanske inte alltid ha förmåga eller vilja att prata om den adopterade personens bakgrund och om de illegala adoptionerna. Därmed kan adoptivföräldrarna oförmåga att förstå den adopterades perspektiv göra det svårt för adopterade personer att prata med sina adoptivföräldrar om sitt mående. Följande citat visar att adopterades synvinkel är viktig i dessa utmaningar:

”Men det är viktigt att inte se adoption ur adoptivföräldrarnas synvinkel hela tiden. Utan se adoption ur den adopterades synvinkel.”

Informanterna gav även uttryck för att det kan vara ännu en utmaning när adoptivföräldrarna avlider. Detta ansågs kunna resultera i nya utmaningar som svårighet att få information om den adopterades bakgrund, reparera skadade relationer, nya separationstrauman kan skapas och gamla trauman kan komma upp till ytan igen. Men informanterna uttryckte även att det kan finnas en känsla av lättnad hos många adopterade när adoptivföräldrarna dör, eftersom det ger möjlighet att bli mer självständiga och uttrycka sina egna åsikter och upplevelser som adopterad. Informanterna ansåg också att det kan uppstå nya utmaningar i den egna familjen, både i relationen med en partner och eventuella barn på grund av eventuell problematisk anknytning och adoptionstrauma.

Betraktad av andra

Beskrivningskategorin ”betraktad av andra” innefattar adoptionsspecifika utmaningar och behov hos åldrande adopterade personer utifrån stigmatisering, rasifiering och välfärdssystemet. Det framkom att adopterade påverkas av andras uppfattningar och betraktningar, och även hur andra adopterade betraktar varandra.

Stigmatisering

Intervjumaterialet visade att det finns flera utmaningar med att bli stigmatiserad som adopterad person. Stigmatisering ansågs vara strukturell och kunna delas in i tre nivåer: samhälls-, grupp- och individnivå. Stigmatisering på samhällsnivån innebar att eftersom transnationella adopterade avviker i utseende är de lätta att upptäcka och många adopterade

behöver därför förhålla sig till sin adoption i alla sammanhang. Denna stigmatisering leder även till att adopterade personers rättigheter ignoreras genom att samhället till fullo inte upprätthållit barnkonventionen och de mänskliga rättigheterna i lagar och agerande. Vidare uttryckte informanterna att Sverige fortsätter ignorera adopterade när utredningar förlitar sig på så kallade experter som saknar adekvat kunskap om de komplexa aspekterna av adoption eller som har egna ekonomiska intressen i att upprätthålla adoptioner. På gruppnivå ansåg informanter att stigmatisering uttrycks genom att adopterade behov förbises. Vidare uppfattades att adopterade ses som ett evigt barn utan egna vilja och därmed osynliggörs i olika sammanhang. Ett citat som belyser varför adopterade förbises var:

”Målet med adoptionen är att ju att bli så svensk som möjligt och inte göra så mycket väsen av sig.”

På individnivå uttryckte informanterna att många adopterade inte får förståelse för den komplexitet som det innebär att vara adopterad i personliga möten. Ett exempel som informanterna tog upp var att inte förstå att olagliga adoptioner utgör en kränkning av adopterades och den enskilda personens rättigheter. Till exempel ansåg informanterna att dessa tre nivåer på stigmatisering kan vara ett stort hinder när det gäller att få adekvat vård och stöd från hälso- och sjukvårdssystemet.

Rasifiering

Intervjumaterialet visade att det var vanligt förekommande att många adopterade personer blir utsatta för rasifiering och microaggressioner varje dag. En åsikt som framträdde hos informanterna var att många adopterade känner av minoritets-stress. Informanterna gav uttryck för att rasifiering sker på olika nivåer i samhället, av olika personer och hur adopterade rasifieras beroende på deras ursprungsland. Följande citat belyser denna rasifiering:

”...då finns det en underförstådd invändning av vem är du.”

”Samhällsklimatet som hårdnar när det gäller rasialt avvikande... framför allt på de som är synligt adopterade och icke-vita.”

Informanterna uttryckte att sättet som rasifiering sker på har förändrats över tid och har gått från individuell rasifiering till strukturell rasifiering, vilket syns och genomsyrar i det politiska klimatet, institutioner och välfärdssystemet agerande och bemötande. Den strukturella rasifieringen ansågs även finns inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården.

Informanterna gav uttryck för oro att detta kan leda till att många adopterade personer inte får ändamålsenligt vård och kan mötas av kunskapsbrister och fördomar när de blir äldre. Det framkom även att det inte är ovanligt att adopterade personer efterfrågar vårdpersonal som är icke-vita. Ett område som framträder i intervjumaterialet är att det även förekommer internaliserad rasism, vilket innebar att adopterade personen själva ibland kan utöva internaliserad rasism genom att de upprätthåller vithetsnormer och föreställningar gentemot andra adopterade och/eller icke-vita.

Välfärdssystemet

Intervjumaterialet visade att inom välfärdssystemet finns två huvudutmaningar för adopterade, hur välfärdssystemet betraktar adopterade och hur adopterade personer själva navigerar inom välfärdssystemet. Informanterna gav uttryck för att välfärdssystemets betraktning av adopterade har resulterat i bristande post-adoptionstöd, brist på både kompetenta psykologer och samtalsstöd. Vidare framhöll informanterna att det saknas förståelse och uppföljning av adopterade personers genetiska och ärftliga sjukdomar inom hälso- och sjukvården. Informanterna uttryckte även att när många adopterade själva navigerar inom välfärdssystemet kan de behöva lära upp vårdpersonalen om adoptionens konsekvenser för att få det stöd och hjälp de behöver. Följande citat belyser kunskapen och synen på adopterade:

”...vården, primärvården, alla hälsoinstanser behöver kunskaper om hur olika behov av adopterade ta uttryck. Oavsett var dom kommer ifrån...”

”Människor försöker kategorisera en så får man förklara att man är adopterad och inte känner till sin ärftlighet och så vidare.”

Informanterna ansåg att det tillkommer fler utmaningar för adopterade personer som blir äldre då välfärdssystemet ska förhålla sig till att personen både är äldre och adopterad.

Avsaknad av empowerment

Empowerment i detta sammanhang handlar om personens makt att få ta del av beslut och information som handlar om en själv. Denna makt kan ges eller tas från personer och finns i både de individuella och strukturella dimensionerna. Adoptionsspecifika utmaningar och behov hos gruppen åldrande adopterade inom avsaknad av empowerment innebär riskera ha en svag ekonomisk situation och bristande kunskaper om sitt genetiska arv.

Ekonomiska situationen

Intervjumaterialet visade att många adopterade personer har en svag ekonomisk position. Orsaker till detta kunde vara svårigheter att få eller behålla en anställning, större sannolikhet av sjukpension, sjukfrånvaro och arbetslöshet och andra utmaningar som adopterade möter. Vidare uttryckte informanterna att denna ekonomiska utmaning kan leda till flera begränsningar som exempelvis att inte ha råd till terapi och möjlighet att besöka sitt ursprungsland. Informanterna uppgav även en oro att större ekonomiska utmaningar kan uppstå för många adopterade när de går i pension. Enligt informanterna kan begränsningar i ekonomin göra det svårt att återvända till sitt ursprungsland. Följande citat illustrerar detta:

”Återresor är en klassfråga men också när man blir äldre. Ekonomin är ju en livslång utmaning.”

”Man ser också att många adopterade inte når upp till den sociala och ekonomiska standarden som adopterades adoptivföräldrar har.”

Det genetiska arvet

Intervjumaterialet visade att många adopterade personer har mycket begränsad eller ingen kunskap om sitt genetiska arv och medicinska historik. Enligt informanterna kan det skapa stor oro kring att åldras som adopterad. Sjukdomar kopplade till gener, långsiktiga effekter av adoptionstrauman eller påverkan från miljön under uppväxten bli alltmer påtagliga. Följande två citat från informanterna illustrerar denna oro:

”..allt det här hjärt- och kärl, det är cancer det är allt och allt oftare hamnar gruppen adopterade i ”finns det i släkten?” det kommer närmare, vad finns i biologiska släkt, får vi Alzheimer eller Parkinson. Finns ingen självklar källa.”

”Det har lite med krämpor när adopterade bli äldre och kan omöjligt veta vilka som är jag, genetiskt som skulle kanske skulle vara bra att veta när adopterade blev sjuk eller undvika att bli sjuk.”

När adopterade personer möter hälso- och sjukvården kan det uppstå hinder för att få ändamålsenlig vård. Detta på grund av brister i kunskaperna om det genetiska arvet och brist på information om medicinsk historik.

En åsikt som framträdde hos informanterna var att vissa adopterade kan vara sena i den normala mognadsutvecklingen som finns hos majoritetsvensken barn. Konsekvensen av detta

kan leda till svårigheter att få barn när den adopterade personen väl är mogen för det. Detta kan enligt informanterna leda till ökade känslor av ensamhet.

Transnationell förflyttning

Denna beskrivningskategori innefattar hur den transnationella förflyttningen ger adoptionsspecifika utmaningar och behov hos åldrande adopterade beroende på utveckling avseende anknytning, adoptionstrauma och tacksamhetsskuld.

Anknytning

Intervjumaterialet visade att anknytningen hos adopterade personer har en historia av brutna anknytningar till sina första anknytningspersoner. Dessa anknytningsband kan ha brutits med eller utan samtycke från anknytningspersonerna. Informanterna uppgav att bruten anknytning hos adopterade kan ge upphov till svår anknytningsproblematik, vilket i sin tur kan leda till svårigheter att skapa nära relationer med adoptivföräldrar, eventuella egna barn och/eller andra människor. Följande citat från informanterna belyser anknytningen på följande sätt:

”...anknytningen att det kommer i gång med adoptionsföräldrarna är ju inte en självklarhet”

”... att skapa en seriös relation till personer är en utmaning för många adopterade. Att våga lita på någon att anknyta.”

En oro över hur anknytningsproblematiken kan påverka adopterade personers hälsa när de åldras uttryckes, då anknytningsproblematik kan göra det svårt för adopterade att hantera framtida utmaningar som de kommer att möta. Även en oro gällande om anknytningen till Sverige försvinner beskrevs eftersom detta riskerar skapa mer ensamhet hos många adopterade.

Adoptionstrauma

Intervjumaterialet visade att adoptionstrauma handlar om att många adopterade personer kan ha en livslång utsatthet, sårbarhet och skörhet till följd av negativa erfarenheter relaterade till adoptionen. Flera informanter gav uttryck för att adoptionstrauma påverkar alla aspekter av adopterades liv och har negativa effekter på deras psykiska och fysiska hälsa. Det förelåg en oro kring att denna negativa påverkan kan leda till långvariga sjukdomar och arbetslöshet. Även olika former av beroenden och missbruk kan uppstå som ett sätt att hantera de utmanande känslorna som kommer med adoptionstraumat. Informanterna ansåg även att

adoptionstraumat påverkar möjligheten för adopterade att skapa personliga resurser, såsom sociala nätverk och arbete. Följande citat belyser uppfattningen av adoptionstraumat:

”Den psykiska ohälsan kommer att följa med dig och i värsta fall ta livet av dig. För du kan inte hantera det”

”...det är att betrakta som ett livslångt trauma och att det är en livslång sorg att vara adopterad.”

Tacksamhetsskuld

Intervjumaterialet visade att tacksamhetsskuld finns som en föreställning hos majoritetsvensken som anser att adopterade personer bör ha en tacksamhetsskuld till Sverige och svenskheten. Informanterna uppgav att denna tacksamhetsskuld handlar om hur andra förväntar sig att adopterade ska visa tacksamhet och där adopterades egna upplevelser av att tacksamhetsskulden påtvingas. I följande citat från informanterna illustreras detta:

”Tacksamhetsskuld är ju etablerat. Det finns ju någon sorts förväntan att man ska vara tacksam för att man är här och inte där. Att det alltid är bättre att vara här (Sverige).

”...man måste prestera någonting för att höra till. Man måste visa sig duktig eller göra avkall på sina egna behov.”

Analysen av intervjumaterialet visade att tacksamhetsskuld kan uttryckas genom ifrågasättande av adopterade personers val och handlingar i Sverige, genom att antyda att det är bättre i Sverige än i ursprungslandet och därmed implicit förvänta sig att adopterade ska vara tacksamma för möjligheten att komma till Sverige. Informanterna uttryckte att detta kan leda till överanpassning till omgivningen och i arbetslivet. Vidare uttryckte informanterna att tacksamhetsskulden kan hindra förmågan hos många adopterade personer att uttrycka sina egna behov och önskningar. Detta illustrerades med att informanterna uttryckte att adopterade kanske inte känner sig värda det liv de har vilket i sin tur skapar skuldkänslor för det dom har.

Stöd och resurser

Adoptionsspecifika stöd och resurser som informanterna uttryckte det finns behov hos åldrande adopterade personer på samhällsnivå är kunskap, förståelse inom alla samhällssektorer och organisationer, inklusive hälso- och sjukvården. Detta för att motverka, rasifiering, stigmatisering och tacksamhetsskuld gentemot adopterade personer. Denna brist kan illustreras med följande citat från informanterna:

”..svårt att hitta psykologer, terapeuter och annan vårdpersonal, pedagoger som har den kunskapen så kallade spetskompetensen..”

”Spetskompetensen måste ha andra källor än dom gängse. Annars blir det ingen nyansering.”

Vidare uttryckte informanterna att adopterade personer behöver få sin röst hörd i alla sammanhang som rör adopterades situationer och det är viktigt att samhället accepterar olika perspektiv på att vara adopterad. Det skulle kunna göras genom ett oberoende nationellt kompetenscentrum för gruppen adopterade, där forskning, utbildning, ursprungsökning, behandlingsmetoder och möjligheter att träffa andra adopterade personer kan samlas och förmedlas ut. Följande citat från informanterna illustrerar hur det pratas om adopterade och vad mer kunskap om adoptioner kommer att leda till:

”På global nivå är okunskapen att hantera vuxna adopterade, man pratar bara om adoptiv barn, men vi är faktiskt fullvuxna personer.”

”mer prat kommer det förhoppningsvis bidra till bra, att det blir lättare och lättare att sträcka ut till varandra och hitta förståelse, stöd, terapeuter, allt möjligt.”

På gruppnivå finns det behov av att adopterade personer får möta varandra för att de ska kunna få dela sina tankar inom beskrivningskategorierna, bryta ensamheten, reflektera över sin tacksamhetsskuld och få gemenskap med adopterade som kan vara i samma situation.

”behövs mötespunkter för adopterade samtalscirklar, kurser allt möjligt där adopterade kan möta varandra och prata om vad det innebär”

Informanterna uttryckte här är det viktigt att intresseföreningarna får stöd och resurser för att kunna samla adopterade och lyfta adoptionsfrågor i samhället.

På individnivå finns det ett behov av ekonomiskt stöd och adekvat post-adoptionsbehandling som bör anpassas till adopterade personers adoptionstrauman. Det finns även behov av stöd både i Sverige för att komma igång med sökandet och i ursprungslandet för att få vägledning och förstå hur processen fungerar i ursprungslandet.

”Det finns ju adoptionsspecifika psykologer men de kostar ju och är dyrt och alla har inte möjlighet”

”Det kostar pengar att söka sina rötter, att gå i terapi, att vara sjuk allt sånt”

DISKUSSION

Diskussionen kommer att börja med en metoddiskussion, sedan en resultatdiskussion och avslutningsvis kommer förslag ges på fortsatt forskning och implikationer.

Metoddiskussion

Studien har utgått från de fyra termerna som anses stärka den vetenskapliga kvaliteten inom kvalitativ metod. Dessa är trovärdighet, pålitlighet, bekräftelsebarhet och överförbarhet (Danielson, 2017).

Trovärdighet

I denna uppsats valdes en kvalitativ fenomenografisk studie för att uppnå en djupare förståelse av fenomenet än vad en kvantitativ studie skulle kunna erbjuda. Äldre adopterade utgör en grupp som ännu inte är så stor, vilket innebär att vissa delar av studien är spekulativa. Dock grundas dessa spekulationer att åldras som adopterad på den erfarenhet som informanterna hade vid tidpunkten för studien. Informanternas bakgrund är inte avgörande inom fenomenografisk studiedesign utan kunskaper om fenomenet (Larsson & Holmström, 2021). Dock valdes informanterna ut för sin specifika kunskap och expertis om adopterade (Kvale & Brinkman, 2021) och detta ger studien ökad trovärdighet. Fenomenet att åldras som transnationellt adopterad fångades i denna studie genom semistrukturerade intervjuer. Fördelen med semistrukturerade intervjuer är att det ger utrymme för öppna frågor, vilket minskar möjligheten för intervjuaren att påverka informantens svar.

Majoriteten av intervjuerna spelades in som ljudfiler med en mobil och några genomfördes med videoinspelning på plattformen Zoom. Mobilinspelningarna sparades på ett USB-minne som endast författaren hade tillgång till och ljudfilerna i mobilen raderades direkt efter att filerna sparades till USB-minnet. Inspe­lingarna från Zoom separerades med programvara så att endast ljudfiler fanns kvar. Även dessa ljudfiler sparades på samma USB-minne och alla videoinspelningar raderades direkt efter att ljuddelen sparats ner. Alla ljudfilerna kommer raderas när uppsatsen är godkänd.

Fördelar med ljudinspelning är att författaren kunde fokusera på informanten, hur saker sådes för att följa upp med öppna frågor samt att det går att lyssna på materialet flera gånger för att hitta nya nyanser som kan ha missats vid förgående lyssnade (Kvale & Brinkman, 2021).

Nackdelen med inspelning kan vara att informanten kanske inte känner sig fri att tala öppet, men i denna studie upplevde inte författaren detta som ett problem, då behovet av att få

berätta och den förståelse som redan fanns vägde tyngre. Om personliga erfarenheter framkom under intervjuerna så har dessa inte transkriberats och de citat som inkluderas i studien har valts för att säkerställa konfidentialitet.

En risk med intervjuer är att författaren kan bli påverkad av informanterna och den objektiva rollen försvinner. Genom att vara öppen och reflektera över olika sociala relationer med informanten och intervjumaterialet, det vill säga ett reflexivt förhållningssätt (Priebe & Landström, 2017) kan detta motverkas. Författaren ansåg att det var en fördel att ha en viss förförståelse inom området, eftersom det möjliggjorde fördjupande frågor på ämnen som informanterna tog upp. För att säkerställa att studien är rimlig och minska påverkan från författarens förförståelse delades de transkriberade intervjuerna med handledaren.

Pålitlighet

Pålitligheten i studien berör författarens förförståelse av fenomenet och hur författaren har hanterat denna förförståelse under studiens gång (Henricson, 2017). Enligt Johansson (2019) är förförståelse en faktor som kan vara fördelaktig i denna analysmetod. Författarens förförståelse både underlättade och komplicerade analysprocessen. Analysprocessen underlättades genom att nämnare och beskrivningskategorier kunde fördjupas och komplicerades genom författarens svårighet att begränsa analysen eftersom all information kändes viktig. Syftet med studien var något som författaren hade som utgångspunkt för att öka pålitligheten i studien. Handledaren granskade analysprocessen och det framtagna analysresultatet för att bekräfta pålitligheten.

Bekräftelsebarhet

I en fenomenografisk studie är inte informanternas bakgrund avgörande, så länge de innehar kunskaper om det studerade fenomenet (Larsson & Holmström, 2021). Trots detta valdes informanterna ut för att öka representationen från de olika världsdelar där det förekommit ett betydande antal transnationellt adoptioner, som Afrika, Asien, Europa och Sydamerika. Dessutom ansågs det vara viktigt att informanterna hade kunskap om andra transnationellt adopterade personer. Beslutet kring urvalet av informanter fattades med bakgrund av forskning som visar att adopterades röster inte alltid får komma till tals (Molinero & Clemente-Martínez, 2021). Därmed anser författaren att studien fick dubbelbottnad kunskapsbas utifrån det urval som gjordes av informanter och ger studien en högre bekräftelsebarhet. Genom att endast inkludera adopterade som informanter kunde fenomenet att åldras som adopterad person studeras på ett djupare plan och ge röst åt dem som faktiskt

berörs av att vara adopterad. Vidare anser författarens att analysens beskrivningskategori "betraktad av andra" inte hade blivit lika tydlig om urvalet hade inkluderat adoptivföräldrar och adoptionsförmedlingar. I fenomenografiska studier anses fenomenet fångas på ett bra vis när 20 informanter inkluderas, en mättnad brukar uppnås vid cirka 12 informanter (Larsson & Holmström, 2007; 2021). I den aktuella studien började författaren märka av en mättnad efter den sjunde intervjun, vilket bidrar till ökad bekräftelsebarhet i det insamlade materialet.

Överförbarhet

Överförbarheten innebär möjligheten att reproducera studien i andra sammanhang och av andra forskare (Kvale & Brinkman, 2021) och skulle kunna påverkas av om informanter som adopterades efter införandet av Haagkonventionen (1997) och Barnkonventionen (2020) (som ska förhindra illegala adoptioner) intervjuades. Det bör dock noteras att det har kommit till kännedom att olagliga adoptioner fortfarande förekommer (Uppdrag granskning, 2023), vilket kan indikera att förändringarna för adopterade inte är så omfattande från starten av adoptionsverksamheten fram till i dag.

Att reproducera studien med andra forskare upplever författaren som möjligt, men med vissa begränsningar. En av begränsningarna som var en av fördelarna med intervjusituationen var författarens förförståelse, vilket underlättade dialogen och öppnade upp samtalet. Med samma förförståelse anses det inte finnas några större utmaningar att reproducera studien.

Resultatdiskussion

I detta avsnitt kommer först en diskussion av utfallsrummet och dess fyra beskrivningskategorier: *Föreställningar genom livet*, *Betraktad av andra*, *Avsaknad av empowerment* och *Transnationell förflyttning*, utifrån tidigare forskning, livsloppsteorin och andra relaterade teorier samt samhällsdebatter. Inom området finns det många aspekter att diskutera gällande de utmaningar som gruppen adopterade står inför när de åldras. I denna del har författaren valt att fokusera på några aspekter kopplat till resultaten som inte har uppmärksammats i så stor omfattning tidigare. Dessa är hur en åldrande adopterad person kan förhålla sig till bland annat gerontranscendens, åldrandet ur ett livsloppsperspektivet, intersektionalitetsperspektivet, och hur stigmatisering manifesteras genom adoptionsmicroaggressioner. Jämförs denna studie och med andra studier som presenteras i bakgrunden finns det flera likheter med de fyra beskrivningskategorierna. Det som skiljer och är nytt i denna studie är att resultatet har haft utgångspunkt i gerontologi, ett hälsosamt

åldrande och att en karta (utfallsrum) över hur det kan navigeras ”i att vara adopterad” har tagits fram.

Resultatet påstår inte att det framtagna utfallsrummet är heltäckande, inte heller att det kan tillämpas på alla adopterade personer. Adopterade kan ta till sig beskrivningskategorierna på många olika sätt och detta kan ge en mycket varierande hälsa. Men det finns studier som visar att ohälsan hos adopterade är större än majoritetsbefolkningen (Hjern & Vinnerljung, 2022a; Petersen et al., 2010) och detta utfallsrum är en början till att diskutera de utmaningarna som adopterade kan ha mer systematiskt. Vidare visar resultatet att denna studie kan bidra på flera sätt, såsom att undersöka hur adoptionsspecifika behov kan manifesteras sig hos vuxna adopterade vid åldrande samt öka förståelsen för att möta dessa. Den kan också identifiera områden för framtida forskning som kan vara av betydelse för adopterade personer.

Trots att det finns få studier om hur adopterade åldras och vilka utmaningar de möter, menar WHO, (2015) att åldrandet är en livslång process. Genom att se på adopterades liv i ett livslöppsperspektiv skulle det redan nu, utifrån deras nuvarande förutsättningar och innan adopterade åldrats, kunna ge en viss inblick hur de adopterades framtid som äldre skulle kunna se ut. Resultatet över vilket stöd och resurser som efterfrågas i denna studie stämmer väl överens i det som finns i rekommendationerna i "Joint statement on illegal intercountry adoptions" (OHCHR, 2022).

Föreställningar genom livet

Tankar kring den existentiella hälsan följer adopterade personer genom livet. Enligt begreppet Gerontranscendens (Tornstam, 2011) ökar tankarna om den existentiella hälsan med stigande ålder. Begreppet *gerontranscendens* innebär en omdefiniering av ens jag, ens relationer till andra människor och en ny förståelse av existentiella frågor, vilket ofta sker i senare delen av livet (Tornstam, 2011). Denna omdefiniering kan ses i resultatet om hur adopterade betraktar den egna adoptionen och hur de integrerar detta i sitt liv över tid. I en frisk åldrandeprocess förändrar personen sitt livsperspektiv genom att genomgå gerontranscendens. Detta innebär bland annat en ökad känsla av samhörighet med universum och en minskning av ytliga relationer och materiellt begär (Tornstam, 2011). I denna studie visar resultatet att många adopterade kan uppleva en avbruten gerontranscendens eftersom känslan av samhörighet med universum inte infinner sig när grundläggande information om sin egna bakgrund saknas, såsom ursprung, arv samt förlusten av sin ursprungsfamilj och ursprungliga kultur. Detta kan medföra en livslång sorgprocess hos många adopterade och de kan kämpa med att bearbeta

och förstå känslorna som kan påverka den psykiska hälsan negativt. För vissa adopterade kan möjligheten att återvända till sitt ursprungsland ge en lättnad från de utmanande existentiella frågorna. Detta kan hjälpa till att ge en mer komplett bild av deras identitet och historia och även omskapa deras livshistoria och ge dem en känsla av sammanhang. Något som har en betydande roll för personens hälsa och välbefinnande är hur en person ser på sin livshistoria och känslan av sammanhang hen har (Hagberg, 2017). Detta gäller ju även adopterade personer och det kan vara en utmaning att se på sin livshistoria då mycket kan vara okänt. Även känsla av ett sammanhang kan vara en utmaning då adoptionen kan vara ett resultat av någon annans längtan att få barn och många adopterade kan ha svårt att hitta sin mening utöver att vara det adopterade barnet.

I livet som adopterad genomgår hen flera *övergångar och vändpunkter* (Kuh et al., 2003). Den mest betydande av dessa är separationen, vilken beskrivs i resultatet under separationstrauma. Utöver detta finns det flera andra övergångar som kan uppstå, såsom avslutet av studier, att träffa en partner, få barn och att förlora en anhörig. Dessa *övergångar och vändpunkter* kan påverka många adopterade genom att denne börjar reflektera mer över existentiella frågor och/eller upplever en åter traumatisering. Vid dessa övergångar och vändpunkter visar resultatet att många adopterade personer även behöver förhålla sig till att adoption är en ständigt närvarande upplevelse, vilket kan utgöra en extra utmaning. Ur ett åldrandeperspektiv kan dessa övergångar och vändpunkter utgöra en *riskkedja* och påverka den adopterades utveckling samt bidra till sjukdomar (Kuh et al., 2003). Detta kan resultera i en nedsatt förmåga inom psykiska, sociala, fysiska och kognitiva områden när många adopterade blir äldre. Resultatet i denna studie visar att den ständigt närvarande upplevelsen av adoption kommer att följa många adopterade genom hela livet och även in i ålderdomen, där denne ständigt kommer att förhålla sig till övergångar och vändpunkter som upplevs utifrån perspektivet som adopterad och som en ständigt närvarande erfarenhet.

I studien framkom det att adopterade personer kan ha svårigheter att etablera relationer och känna sig sammanlänkade med andra människor. Detta kan ha en negativ inverkan eftersom den djupa relationen som personerna kanske önskar inte kan uppnås, vilket kan leda till stor sorg och förlust. Denna situation kan i sin tur påverka den psykiska hälsan negativt. En utmaning vid ett normalt åldrande är att ensamhet kan infinna sig då många kontaktytor försvinner exempelvis arbetsrelaterade nätverk, släktband och vänner. Att ha en koppling till andra människor och känna sig sammanlänkade med dem är viktigt för människor, eftersom dessa relationer kan påverka och stödja en person, *länkade liv*. Genom att få socialt stöd kan

en individ få hjälp och dessa relationer är ömsesidigt betydelsefulla (Hutchison, 2001). I resultatet framkom det att ensamhet för adopterade personer kan utgöra en extra utmaning och vara mer påtaglig när de blir äldre. Detta riskerar leda till en smärtsam process, djup ofrivillig ensamhet och återupplevande av tidigare trauman för den adopterade. Dessutom kan ensamheten förstärkas av depression och en negativ självuppfattning av hälsotillståndet (Dahlberg et al., 2022) och påverka äldres mentala och fysiska hälsa mycket negativt (WHO, 2015).

Det *länkade livet* är livet som sammankopplas mellan föräldrar och barn och till exempel om en förälder blir sjuk kan även barnet påverkas negativt. Föräldrarna kan också bidra till socialt nätverk och stöd (Hutchison, 2001). Det länkade livet kan tillämpas på hur adopterade förhåller sig till sina familjer. Resultatet visar på att adopterade personer har flera familjer att förhålla sig till såsom ursprungsfamiljen, adoptivfamiljen och den egna familjen. En adopterad persons relation till sin ursprungsfamilj kan vara obefintlig eller existera i olika grad, men oavsett vilket kan det ge upphov till frågor om ens själv och sätter spår hos många adopterade på olika sätt från genetik till mer sociala och existentiella funderingar. I resultatet uppfattades att detta är något som även påverka åldrandet.

En annan förälder-barn relation är med adoptivföräldrarna, vilket också är en relation som kan se olika ut. Av resultatet framkom att om adoptivföräldrarna inte har bearbetat sitt eget trauman som exempelvis inte kunna få egna biologiska barn kan detta trauma överföras till den adopterade och påverka det länkade livet negativt för den adopterade, vilket också är något som tidigare forskning visat (Verbovaya, 2016).

Betraktad av andra

'Betraktad av andra' innebar i studien rasifiering, stigmatisering, och välfärdssystemet. Adopterade personer bör inkluderas i ett intersektionalitetsperspektiv där adopterade kan ha funktionsnedsättning, olika socioekonomisk klass, ursprung, kön/genus, könsidentitet eller uttryck, sexuell läggning med mera. Dessa maktstrukturer kan påverka förståelsen, utformningen och acceptansen av den adopterade. Dessutom tillkommer åldrandet och ålderism. Resultatet visar att detta kan leda till dubbel eller till och med tredubbel diskriminering, beroende på vilka intersektionalitetsperspektiv som betraktaren tar hänsyn till. Till exempel visar resultatet att många adopterade personer kan uppleva diskriminering baserat på att de avviker i utseende från majoritetsbefolkningen, är kvinna och blir äldre. Enligt WHO, (2015) har ålderism visat sig vara den vanligaste formen av diskriminering.

Detta kan skapa utmaningar i hälso- och sjukvården och om ålderism blir den starkaste och första formen av diskriminering för den åldrande adopterade återstår att se i framtiden.

En viktig aspekt som framträdde tydligt i resultatet är stigmatiseringen av adopterade personer och att adopterade får utstå detta på flera nivåer från samhället. Stigmatisering är ett utpekande av en minoritetsgrupp som anses vara mindre värda och inte passar in i samhället med resultatet att de kan bli diskriminerad. Denna stigmatisering kan ske på olika nivåer i samhället som strukturell-, social- och självstigmatisering (Folkhälsomyndigheten, u.å.). Stigmatisering av adopterade personer handlar om attityder mot adopterade personer som att de är fel placerade i samhället och samtidig om de inte hade blivit adopterade hade de inte gått bra för dom. Av resultatet framkommer det att denna stigmatisering uttrycks genom adoptionsmicroaggressioner. Adoptionsmicroaggressioner är allmänt accepterade förolämpningar och kränkningar som händer dagligen och består av adoptionsrelaterade och biologiska aggressioner. Enligt Baden (2016) finns fyra grupper av microaggressioner med totalt 13 teman om hur microaggressioner uttrycks på. Microaggressioner tycks vara mer utbredd hos transnationellt adopterade på grund av den synliga skillnaden från adoptionsfamiljen (Baden, 2016). Det finns många aspekter i stigmatisering som adopterade personer implicit utsätts för genom microaggressioner både från omgivningen men även från den egna adoptionsfamiljen. Dessa bildar en *riskkedja* av återkommande utmaningar (Kuh et al., 2003) som enligt resultatet kan ge många adopterade negativ bild av sig själv, självstigmatisering (Folkhälsomyndigheten, u.å.) med följd av negativa hälsoeffekter och psykisk ohälsa. Detta kan observeras i hur allmänheten talar och använder olika benämningar som skapar en hierarkisk maktrelation mellan adoptivföräldrar och adopterade personer, adopterade personer och majoritetsvenskar med flera (Branco, 2022). Ett exempel på både strukturell och social stigmatisering som uttrycks genom microaggressioner är från en pressträff där följande citat är hämtad ifrån ”adoption är nytt sätt att bilda nya kärleksfulla familjer” (Aftonbladet TV, 2021). Vilket innebär att adopterade personer blir stigmatiserade och fyra typer av microaggressioner manifesteras, *altruistiska räddaren* (Baden, 2016) att det är bara genom adoptionsföräldrar omsorg för barnet som kan ge adopterade kärleksfulla familjer, *det dåliga barnet* (Baden, 2016), barnet som "ingen" vill ha och är andra klassens barn. *Tacksamma barnet* (Baden, 2016), att den adopterade ska vara lycklig för den har fått en kärleksfull familj samt *ursprungsföräldrar* (Baden, 2016) som inte kan eller ville ge den adopterade en kärleksfull familj.

Vidare visar resultatet att adopterade betraktas som barn oavsett ålder. Adopterade har liksom barnet sedan länge blivit sedd som ett objekt (Olsen, 2008), att barn saknar erfarenheter, kunskap och förmåga att bidra till samhällets utformning. Det finns också studier som visar att icke-vita barn avhumaniseras och behandlas annorlunda jämfört med vita barn (Epstein et al., 2017; Goff et al., 2014). Att bli betraktad som det ständiga barnet och bli avhumaniserad är något som berör hur allmänheten ser på adopterade då adopterade bland annat inte ses som brottsoffer fastän de har blivit utsatta för illegala adoptioner. Socialstyrelsen skriver själv om brottsoffer är i en ”utsatt situation och behöver rätt stöd för att få möjlighet att återhämta sig” (Socialstyrelsen, u.å.) och det finns även vägledning för Socialtjänstens ansvar (Socialstyrelsen, 2012) men detta gäller inte adopterade personer som har blivit utsatt för brottet illegal adoption. Resultatet i denna studie visar att adopterade personer får inte heller vara experter på sin egna adoption och blir inte lyssnade på som en trovärdig källa. Detta kan ses i att Adoptionskommissionens hopsättande av experter inte innefattar fler adopterade och att det finns intressekonflikter.

Vidare visar resultatet att uttrycket "barn ska ses men inte höras" är starkt när det gäller adopterade personer. Detta osynliggörande och försök att tysta adopterade visar resultatet leder till att allmänheten har mycket lite kunskap om den komplexitet som det innebär att vara adopterad person, vilket i sin tur leder till stigma, fördomar, rasifiering och diskriminering av adopterade. Om dessa negativa bemötande fortsätter kommer det påverka adopterade personer negativt nu och i en framtid när adopterade blir äldre om inte den allmänna diskussionen synliggör alla adopterade och tar till vara på alla adopterade personers berättelser och upplevelser.

Avsaknad av empowerment

”Avsaknad av empowerment” innebar i studien att adopterade personers svaga ekonomisk situation och det genetiska arvet. Utifrån detta gick det att koppla till flera livsloppsperspektiv som *ackumulering av risk och födelsekohort*.

I resultatet framkom det att många adopterade personer står inför flera utmaningar som orsakas av hur de betraktas av andra, själva adoptionen, separationen och anknytningsrelaterade faktorer. Alla dessa faktorer kan *ackumuleras av risker* och successivt leda till ohälsosamma beteenden och sjukdomar (Kuh et al., 2003). Detta kan vara bidragande faktor, på grund av de ackumulerade riskerna, till varför många adopterade ofta befinner sig i en svag ekonomisk position. Resultatet visar att det är betydande utmaningar för många

adopterade att etablera sig på arbetsmarknaden och uppnå en stabil ekonomisk position. Den svaga ekonomiska positionen kan öka den psykiska ohälsan hos många åldrande adopterade, psykiska ohälsan är något som ökar med stigande ålder (WHO, 2015).

Enligt WHO, (2015) levde var femte äldre person under fattigdomsgränsen och de som är över 80 år var särskilt utsatta. Det fanns en könsskillnad där kvinnor oftare befann sig i fattigdom bland äldre pensionärer, särskilt bland ensamstående. Den svaga ekonomiska positionen påverkar äldre personer i fråga om deras boendesituation, möjligheten att delta i samhället och fysiska aktiviteter samt dessa faktorerna ökar risken för depression. En svensk studie, HEART-studien visar att majoriteten kan hanterat övergången från arbetslivet till pensioneringen, medan cirka en fjärdedel påverkas negativt av övergången. De som påverkas mest negativt när det gäller välbefinnande är de som saknar en stabil ekonomisk trygghet vid pensioneringen (Pensioneringens Betydelse För Den Psykiska Hälsan – Äldre i Centrum, u.å.). I Resultatet framkom det att alla dessa faktorer också gäller för många i gruppen adopterade som kan sakna en stark ekonomisk position i samhället, vilket i sin tur kan leda till ökad psykisk ohälsa, ofrivillig ensamhet och social isolering.

Den fysiska hälsan är av stor betydelse och ju mer en person vet om sitt genetiska arv desto mer kan man arbeta för att främja och förebygga olika sjukdomar. Resultatet visar att hos adopterade personer är det vanligtvis okänt vilket genetiskt arv och medicinsk historia de har och dessa faktorer kan utgöra ett hinder när de söker kontakt med sjukvården. Då många adopterade uppleva att sjukvården inte beaktar att personen är adopterad. Det handlar även om att ha representation i samhället när det gäller fysiska förändringarna som sker i kroppen. Det kan vara vid puberteten, fertilitet, klimakteriet och åldersrelaterade förändringar i kroppen. Genom att sakna representation och information om hur en icke-vit individ utvecklas över tid kan det leda till känslor av utanförskap, främlingskap och skam över att inte passa in fysiskt.

Transnationell förflyttning

Den transnationella förflyttningen innebar i studien anknytning, adoptionstrauma och tacksamhetsskuld. Resultatet visar hur implicit starkt befäst i samhället kravet på tacksamhetsskuld är av adopterade personer. En förväntan om att den adopterade ska vara tacksam för att de fick ett ”bättre liv” (Baden 2016) för att de kom till Sverige. Detta kan skapa skamkänslor som är resultatet av negativa självutvärderingar om att personen inte duger som hen är och känslor av att vara värdelös och maktlös infinner sig. Med effekt att personen

har en stor önskan att undkomma det smärtsamma (Brown, 2004). Enligt Hjern och Vinnerljung (2022) är det vanligt med olika former av beroende och adopterade personer har en ökad risk för suicid. Kan denna form av beroende och suicid även ha med *födelsekohort* som är att platsen och förändringar i miljö och levnadsstandard ger effekter senare i livet (Kuh et al., 2003).

Internationellt sett börjar adoptionstrauma erkännas som en diagnos för adopterade. Dock har det ännu inte erkänts i Sverige. Att ha en diagnos eller en beskrivning av den komplexitet som präglar adopterade personers hälsa skulle kunna underlätta kontakten med hälso- och sjukvården och ge adopterade en högre status för behandling. Enligt Verrier (2009) är adoptionstrauma den negativa upplevelse som adopterade personer har som barn i samband med separationen från sina ursprungsföräldrar och på grund av själva adoptionen. Adoptionstrauma kan upplevas av alla adopterade oavsett deras livsvillkor hos adoptivföräldrarna. Detta trauma kan vara inbäddat i kroppen och vara livslångt, och det kan ge upphov till känslor som inte blir bekräftade av omgivningen. Dessutom kan det påverka den adopterade fysiska och psykiska hälsa, och allt detta kan inträffa utan att den adopterade själv förstår hur traumat har påverkat dem. En registerstudie visade att adopterade som hade fått sluten psykiatriskvård för suicid var större än hos invandrare och majoritetsvensken (Hjern & Vinnerljung, 2022). Det som är risken med denna form av statistik är att det inte tar med de som inte blir inlagd men har psykisk ohälsa och de som inte genomför en fullständig suicid (Vinnerljung och Sundell, 2007). Detta medför att det kan finnas ett stort mörkertal om hur många adopterade personer som lider av psykisk ohälsa men även hur många som lider av adoptionstrauma.

Utifrån ett livsloppsperspektiv finns det flera aspekter att beakta när det gäller adopterades adoptionstrauman men även anknytningsproblematik. En av dessa är aspekterna *är känslig period* som innebär snabba förändringarna under en känslig period som kan ha effekter på framtida sjukdomar (Kuh et al., 2003). Att bli adopterad sker under barndomen som kan vara en känslig period, adoptionen kan därmed leda till adoptionstrauma. Dessutom kan en *livshändelse av stora plötslig förändring* ha en stor betydelse (Kuh et al., 2003) som adoptionen som kan ge allvarliga och livslånga konsekvenser för adopterades liv som fysiska, kemiska förändringar i hjärnan och psykisk ohälsa som kan ge livslång ohälsa och sjukdomar (van der Kolk, 2021) när adopterade personer åldras.

Det kan finnas en vanlig föreställning om att kärlek kan lösa alla trauman hos den adopterade personen (Baden, 2016). Detta kan ses genom *länkad liv* (Hutchison, 2001) och dess kärlek

som sker i relationen, men när det gäller adoption, adoptionstrauma och anknytningsproblem kan bristande kunskap hos adoptivföräldrarna istället skapa hinder och skapa fler ohälsosamma utmaningar för många adopterade. Att bara ha kärlek utan tillräcklig kunskap är inte tillräckligt för att läka adoptionstrauman. Resultatet visar att det istället kan leda till att den adopterade personen känner skuld och skam över att inte kunna uppfylla adoptivföräldrarnas förväntningar om att bli det efterlängtade barnet. Bördan av att inte leva upp till dessa förväntningar kan bli tungt och påverka den adopterade personen genom hela livet.

Avslutningsvis behöver alla utmaningar som följer adopterade betraktas med insikt om att de kan ackumuleras över tid. Utmaningar som följer på varandra ger inte bara en enkel summaeffekt ($1+1=2$), utan kan ge dubbla eller till och med tredubbla påverkningar på den adopterade personen. Detta resulterar i att den adopterade blir mer sårbar och utsatt än vad som ursprungligen uppskattas.

Studier har visat att faktorerna för att uppnå hälsosamt åldrande är bland annat att vara fysiskt aktiv, ha ett socialt sammanhang, god hälsa, fungera i vardagen och ha en känsla av frihet (Almevall et al., 2021). Resultatet visar att många adopterade har i dagsläget inte möjlighet till alla dessa faktorer för att kunna få ett hälsosamt åldrande. Men med stöd, terapi och resurser skulle det vara möjligt att öka dessa faktorer. För att öka hälsosamt åldrande skulle det gå att bland annat stödja två perspektiv i livsloppsperspektiven. Den första *mänsklig handlingsfrihet* om personens självständighet och handlingsfrihet för att skapa sitt egna liv och skapa det egna jaget (Hutchison, 2001). En form av mänsklig handlingsfrihet kan vara att själv få bestämma över sitt namn genom att återta och byta namn till det ursprungliga etniska namnet. Det är ett sätt att skapa den egna identiteten, återta kontakten med sitt ursprung som en symbol för vem hen är (Girma, 2023). Den andra är *resiliens* om hur personen tar igen sig efter svåra utmaningar (Kuh et al., 2003) då det finns adopterade personer som det utåt sett ser ut att gå bra för. Men resultatet i denna studie är det tydligt att det finns en stor brist av dessa två faktorer hos många adopterade. Ett generellt och uppsökande stöd och resurser bör inkludera alla adopterade då generellt stöd kan fånga upp både de som synligt har stora utmaningar men även de som det ser ut att gå bra för enligt med preventionsparadoxen (Prellmer Wramner et al., 2008). Utifrån resultatet visar det att det även bör finnas riktade behandlingar/terapi för de adopterade som har behovet av detta.

Utöver de fyra identifierade beskrivningskategorierna i studien, visar resultatet att det finns en komplexitet i att det finns olika nivåer av acceptans om dessa hos adopterade personer. Dessutom kan adopterade ha olika nivåer av medvetenhet om existensen av dessa beskrivningskategorier och kan ha reflekterat och förvärvat kunskap om dem i olika grad. I adoptionssammanhang finns teorin ”out of the fog” (komma ut ur dimman). Detta innebär att visa adopterade inte vill se den ”verkliga” sidan av adoption men när de börjar utveckla ett kritiskt medvetande om vad adoptionen verkligen innebär och att västerländskt ”barns bästa” för adopterade kan vara skadligt för dem så ”kommer hen ut ur dimman” (Branco, 2022). Resultatet visar hur adopterade personer upplever och känner om sin adoption kan variera från person till person. Vissa vill utforska sitt ursprung, andra känner en stor saknad och andra kan känna sig tillfreds med sitt liv. Denna variation av känslor kring sin adoption kan även variera under åldrandet. I den naturliga åldrandeprocessen upplever individer olika belastningar och problematik relaterade till åldrandet på olika sätt. För adopterade personer kan åldrandet utöver de vanliga åldrandets utmaningar även innefatta ytterligare utmaningar till följd av sin position och upplevelse av att vara, transnationellt adopterad.

Förslag på vidare forskning och implikationer

Enligt Hjern (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2022) bör staten tillhandahålla både forskningsmedel och stöd till adopterade, med tanke på att staten aktivt har bidragit till att adopterade har kommit till Sverige. Detta har skett genom politiska påtryckningar från Sverige samt kopplingen av adoptionsverksamheten till biståndsmedel till låginkomstländer (Lundberg et al., 2022). Eftersom det har framkommit i arbetet med denna studie att det finns brist på forskning kring adopterade personers upplevelser av sin nuvarande situation och deras syn på åldrande, bidrar denna uppsats både till forskningsområdet och till en bredare debatt om adoptioner. Det finns ett betydande behov av forskning som går bortom registerstudier och istället följa adopterade under deras åldrande och tar hänsyn till deras egna berättelser och utmaningar. Det finns även behov att se på de adopterade personer som verkar ha medfött eller inlärt resiliens och mänsklig handlingskraft.

För att öka förutsättning till att få ett hälsosamt åldrande för adopterade visar resultatet att följande åtgärder kan göras:

- uppfyll rekommendation i "Joint statement on illegal intercountry adoptions" (OHCHR, 2022).
- utred och granska Sveriges och de svenska adoptionsförmedlingarnas roll i samtliga fall av illegala adoptioner från ursprungsländer.
- etablera ett oberoende *nationellt kompetenscentrum för adopterade* där forskning, stöd metoder och kunskaper samlas.
- erkänn adoptionstrauma som en diagnos för att underlätta så hälso- och sjukvården kan erbjuda adekvat stöd till adopterade, såsom terapi.
- inkludera adopterade som experter i alla insatser eller utredningar som berör adopterade.

SLUTSATSER

Denna studie tog fram en karta över hur gruppen adopterade kan navigera i att åldras som transnationellt adopterad. Kartan består av fyra beskrivningskategorier 1) Föreställningar genom livet, 2) Beträktad av andra, 3) Avsaknad av empowerment och 4) Transnationell förflyttning, samt en övergripande bild runt utfallsrummet på behovet av socialt stöd och resurser till alla beskrivningskategorierna på olika nivåer.

Transnationellt adopterade förblir adopterade genom hela livet. Men hur adopterade personer själva hanterar sin adoption och hur andra människor förhåller sig till transnationella adoptioner och transnationellt adopterade påverkar adopterades livsvillkor antingen till goda eller utsatta livsvillkor. De livsvillkor som utvecklats under livets gång följer med den transnationellt adopterade genom ålderdomen. Transnationell adoption är en handling som genomförs utan den adopterade personens samtycke, vilket leder till att de möter många utmanade livsvillkor i samband med den transnationella förflyttningen. Om inga ändamålsenliga stödinsatser erbjuds som kompensation för den tvingande adoptionen, kan de utsatta livsvillkoren som följer adoptionen sträcka sig långt in i ålderdomen, eller om den adopterade personen väljer att avsluta sitt liv innan dess till följd av psykisk ohälsa relaterad till sin adoption. Hos adopterade finns det ett stort behov av resurser och stöd för exempelvis terapi för adoptionstrauma men även materiellt stöd då många adopterade personer har stora utmaningar som påverkade deras deltagande på arbetsmarknaden. Om de resurser och stöd som efterfrågades inte erbjuds redan i ett tidigt stadiet så kan det påverka den adopterade persons möjlighet till ett hälsosamt åldrande negativt och kan leda till ökat framtida behov av resurser och stöd hos gruppen transnationellt adopterade.

REFERENSER

- Aftonbladet. (2021 21 oktober). *Pressträff Lena Hallengren om internationella adoptioner*[video]. Aftonbladet TV. Hämtad från <https://tv.aftonbladet.se/video/334436/presstraff-lena-hallengren-om-internationella-adoptioner>
- Ahmed, S. (2010). Vithetens fenomenologi. *Tidskrift För Genusvetenskap*, 31(1–2), 48–69. <https://doi.org/10.55870/tgv.v31i1-2.3655>
- Almevall, A. D., Zingmark, K., Nordmark, S., Forslund, A.-S., & Niklasson, J. (2021). Accepting the inevitable: A mixed method approach with assessment and perceptions of well-being in very old persons within the northern Sweden Silver-MONICA study. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 92, 104275. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2020.104275>
- Hagberg, B. (2017). Minnet av ett levt liv. Livsloppsreflektionens betydelse för äldres välbefinnande. I L. Andersson (Ed.), *Socialgerontologi* (s.75–93) Studentlitteratur.
- Baden, A. L. (2016). “Do You Know Your Real Parents?” and Other Adoption Microaggressions. *Adoption Quarterly*. 19(1), 1–25. <https://doi.org/10.1080/10926755.2015.1026012>
- Bowden, J. (2005). Reflections on the phenomenographic team research process. I J. A. Bowden & P. Green (Ed.), *Doing Developmental Phenomenography* (s. 11–31). RMIT University Press.
- Branco F. Susan. (2023). Out of the Fog and into Consciousness: A Model of Adoptee Awareness. *International Body Psychotherapy Journal*, 1(22), https://www.researchgate.net/publication/362643073_Out_of_the_Fog_and_into_Consciousness_A_Model_of_Adoptee_Awareness
- Broberg, A., & Risholm Mothander. (2008). *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteorin* (Vol. 1). Natur och Kultur.
- Brodzinsky, D., Gunnar, M., & Palacios, J. (2022). Adoption and trauma: Risks, recovery, and the lived experience of adoption. *Child Abuse & Neglect*, 130, 105309. <https://doi.org/10.1016/J.CHIABU.2021.105309>
- Brown, B. (2004). Shame Resilience Theory: A Grounded Theory Study on Women and Shame. *Families in Society*, 87(1), 43–52.

- Chileadopterade svenskar kan få skadestånd [DN, Världen]. (2023, 11 januari). *Dagens nyheter*. Hämtad från <https://www.dn.se/varlden/chileadopterade-svenskar-kan-fa-skadestand/>
- Dahlberg, L., McKeen, K. J., Frank, A., & Naseer, M. (2022). A systematic review of longitudinal risk factors for loneliness in older. *Aging & Mental Health*, 26, 225–249. <https://web-s-ebSCOhost-com.proxy.library.ju.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=db54d09e-2db3-4ae6-b593-91ef8c85c885%40redis>
- Dahlgren, L. O., & Fallsberg, M. (1991). Phenomenography as a Qualitative Approach in Social Pharmacy Research. *Journal of Social and Administrative Pharmacy*, 8(4), 150–156.
- Danielson, E. (2017). Kvalitativ innehållsanalys. I M. Henricson (Ed.), *Vetenskaplig teori och metod. Från ide till examination inom omvårdnad* (2:6, s. 285–300). Studentlitteratur.
- Denéchère, Y., & Macedo, F. (2023). *Historical Study of Illicit Practices in International Adoption in France*. Laboratoire Temps, Mondes, Sociétés, Université d'Angers et Pôle universitaire ligérien d'études sur l'enfance-jeunesse. Hämtad från <https://univ-angers.hal.science/hal-04130830>
- Barn till varje pris: De vill veta sanningen om adoptionerna. [DN, Världen]. (2021, 19 februari). *Dagens nyheter*. Hämtad från *Dagens Nyheter*. <https://www.dn.se/sverige/de-vill-veta-sanningen-om-sina-adoptioner/>
- Epstein, R., Blake, J. J., & González, T. (2017). *Girlhood Interrupted: The Erasure of Black Girls' Childhood*. Georgetown University. Hämtad från <https://genderjusticeandopportunity.georgetown.edu/wp-content/uploads/2020/06/girlhood-interrupted.pdf>
- Ernst Bravell, M. (2013). Gerontologi – vad är det? I M. Ernst Bravell (Ed.), *Äldre och åldrande: grundbok i gerontologi* (vol 2, s. 19–42) Gothia förlag AB.
- Essed, P. (2005). ”Vardagsrasism”. I P. de los Reye & K. Masoud (Ed.), *Bortom Vi och Dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering* (SOU 2005:41), Vol. 1, (s. 71–90). Fritzes. Hämtad från <https://www.regeringen.se/contentassets/10ca6c4d2daf4916a6fcf7e91bdee5b8/bortom-vi-och-dom---teoretiska-reflektioner-om-makt-integration-och-strukturell-diskriminering-del-1/>

- Folkhälsomyndigheten. (u.å.). *Ett faktablad om stigmatisering och psykisk ohälsa*. Hämtad 17 juli, 2023, från www.folkhalsomyndigheten.se
- Forster, M. (2019). "Ethnographic" thematic phenomenography: A methodological adaptation for the study of information literacy in an ontologically complex workplace. *Journal of Documentation*, 75(2), 349–365. <https://doi.org/10.1108/JD-05-2018-0079>
- Girma, H. (2023). Respecting names: Ethiopian transnational adoptee name changes, retention and reclamation. *Ethnic and Racial Studies*. 1-21. <https://doi.org/10.1080/01419870.2023.2210648>
- Goff, P. A., Jackson, M. C., Allison, B., Leone, L. Di, Culotta, C. M., & Ditomasso, N. A. (2014). *The Essence of Innocence: Consequences of Dehumanizing Black Children*. <https://doi.org/10.1037/a0035663>
- Henricson, M. (2017). Diskussion. I M. Henricson (Ed.), *Vetenskaplig teori och metod. Från ide till examination inom omvårdnad* (2:6, s. 411–420). Studentlitteratur.
- Hjern, A., & Vinnerljung, B. (2022). *Forskningsrapport - Hälsa och sociala livsvillkor hos internationellt adopterade (DNR: 2022–913)*. Myndigheten för familjerätt och Föräldraskapsstöd. Hämtad från https://mfof.se/download/18.e9eaab18120d9a7fa1e7c8/1655102386146/Forskningsrapport%20-%20H%C3%A4lsa%20och%20sociala%20livsvillkor%20hos%20internationellt%20adopterade_220608.pdf
- Hübinette, T. (2003). Den sista människohandeln. *Arena*, (6). Hämtad från http://www.tobiashubINETTE.se/manniskohandel_1.pdf
- Hübinette, T. (2015). *Vad är jämlikhetsdata? Råd och tips för att arbeta med jämlikhetsindikatorer*. (2015:2). Mångkulturellt centrum. Hämtad från http://www.tobiashubINETTE.se/jamlikhetsdata_0.pdf
- Hutchison, E. D. (2010). A life course perspective. *Dimensions of human behavior: The changing life course*, 4, 1-38. http://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/36521_CLC_Chapter1.pdf
- Johansson, M. (2019). Forskarens ståndpunkt i den. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 14(1), 45–58. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/991/842>
- Kjellström, S. (2017). Forskningsetik. I M. Henricson (Ed.), *Vetenskaplig teori och metod. Från ide till examination inom omvårdnad* (2:6, s. 57–80). Studentlitteratur.

- Kuh, D., Ben-Shlomo, Y., Lynch, J., & Hallqvist, J. (2003). Life course epidemiology. *J Epidemiol Community Health* (Vol. 57). www.jech.com
- Kvale, S., & Brinkman, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3rd ed.). Studentlitteratur.
- Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter Svensk författningssamling 2018:2018:1197 - Riksdagen. (u.å.). Hämtad 20 april, 2023, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197
- Larsson, J., & Holmström, I. (2007). Phenomenographic or phenomenological analysis: Does it matter? Examples from a study on anaesthesiologists work. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 2(1), 55–64. <https://doi.org/10.1080/17482620601068105>
- Larsson, J., & Holmström, I. K. (2021). Fenomenografi. I M. Henricson (Ed.), *Vetenskaplig teori och metod. Från idé till examination inom omvårdnad* (2:6, s. 339–354). Studentlitteratur.
- Lundberg, P., Sköld, J., & Mahmoud, A. (2022). *Adoptionerna: ett granskande reportage*. Natur och Kultur.
- Länsstyrelsen Stockholm. (2021). *Minoritetsstress i praktiken*. Hämtad från <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/39/resource/33>
- Marton, F., & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Studentlitteratur.
- Molinero, A. G., & Clemente-Martínez, C. K. (2021). Irregularities in transnational adoptions and child appropriations: Challenges for reparation practices. *Childhood*, 28(4), 467–476. <https://doi.org/10.1177/09075682211066379>
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (u.å.-a). *Organisationer och nätverk för adopterade - Startside*. Hämtad 14 mars, 2023, från <https://www.mfof.se/internationella-adoptioner/att-soka-sitt-ursprung/organisationer-och-natverk-for-adopterade.html>
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (u.å.-b). *Utomnordiskt födda barn som invandrat i adoptionssyfte - Startside*. Hämtad 14 mars, 2023, från <https://www.mfof.se/sarskilda-innehallssidor/statistik/statistik-om-internationella-adoptioner/utomnordiskt-fodda-barn-som-invandrat-i-adoptionssyfte.html>
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2023a). *Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar* (Dnr: 2020–1370). Hämtad från <https://www.mfof.se/download/18.73800ad517e954ac9f8450c5/1643633348155/Slutrap>

port%20-

%20Adoptionsspecifikt%20professionellt%20samtalsst%C3%B6d%20till%20adopterade_20220131.pdf

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2023b). *Delrapport Nationell kontaktpunkt för frågor som rör oegentligheter inom internationella adoptioner* (Dnr: 2022–310). Hämtad från [file:///C:/Users/johan/Downloads/MFoF%20Delrapport-Nationell%20kontaktpunkt%20oegentligheter%20\(S2021-08111\)-1.pdf](file:///C:/Users/johan/Downloads/MFoF%20Delrapport-Nationell%20kontaktpunkt%20oegentligheter%20(S2021-08111)-1.pdf)

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2023c). *Delrapport Stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning* (Dnr: 2022–150). Hämtad från [file:///C:/Users/johan/Downloads/Delrapport-St%C3%B6d%20till%20internationellt%20adopterade%20vid%20ursprungss%C3%B6kning%20\(S2021_08111\)-1.pdf](file:///C:/Users/johan/Downloads/Delrapport-St%C3%B6d%20till%20internationellt%20adopterade%20vid%20ursprungss%C3%B6kning%20(S2021_08111)-1.pdf)

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2023d). *Delredovisar tre regeringsuppdrag gällande internationell adoption*. Hämtad från <https://mfof.se/5.3465f90f18529b38c696a0e4.html>

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. (2022, 15 november). *Anders Hjern, professor Institutet för medicin Solna, Karolinska Institutet och CHESS, Stockholms Univ.* [Video] YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=2q8C7cYqfAE>

Nordin Jareno, K. (2007). Fakta om internationella adoptioner. I M. Carlberg & Nordin Jareno, K. (Ed.). *Internationellt adopterade i Sverige. Vad säger forskningen?* (s.29–46). Gothia förlag.

Olsen, L. (2008). *Barn makt*. Iustus förlag.

Pensioneringens betydelse för den psykiska hälsan – Äldre i Centrum. (u.å.). Hämtad 15 juli 2023, från <https://aldreicentrum.se/teman/att-vara-eller-inte-vara-pensionar/pensioneringens-betydelse-for-den-psykiska-halsan/>

Petersen, L., Sørensen, T. I. A., Mortensen, E. L., & Andersen, P. K. (2010). Excess mortality rate during adulthood among Danish adoptees. *PloS One*, 5(12). <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0014365>

Prellmer Wramner, K., & Wramner, B. (2008). *Grundläggande folkhälsovetenskap* (4th ed.). Liber.

Priebe, G., & Landström, C. (2017). Den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar - grundläggande vetenskapsteori. I M. Henricson (Ed.), *Vetenskaplig teori och metod. Från ide till examination inom omvårdnad* (2:6, s. 25–42). Studentlitteratur.

- Regeringskansliet. (2014). *Mänskliga rättigheter*. Hämtad från <https://www.regeringen.se/lattlast-information-om-regeringen-och-regeringskansliet/den-svenska-samhallsmodellen/manskliga-rattigheter/>
- Sánchez-Sandoval, Y., Jiménez-Luque, N., Melero, S., Luque, V., & Verdugo, L. (2020). Support needs and post-adoption resources for adopted adults: A systematic review. In *British Journal of Social Work* (Vol. 50, 6, s. 1775–1795). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/BJSW/BCZ109>
- SCB. (u.å.). *Störst folkökning att vänta bland de äldsta*. Hämtad 14 mars, 2023, från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/statistik-nyhet/sveriges-framtida-befolkning-20182070/>
- Socialdepartementet. (2021). *Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt* (Dir. 2021:95). Hämtad från <https://www.regeringen.se/contentassets/7e56cab33e394f23b825979669232acd/dir2021-95.pdf>
- Socialstyrelsen. (u.å.). *Brottsoffer och deras närstående*. Hämtad 16 juli, 2023, från <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/brottsoffer/>
- Socialstyrelsen. (2012). *Brottsoffer och deras närstående*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2012-3-22.pdf>
- Socialstyrelsen. (2022). *Hur hälso-och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade Kartläggning och analys*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-3-7809.pdf>
- Statskontoret. (2021). *Organiseringen av den internationella adoptionsverksamheten* (Dir2020/52-5). Hämtad från <https://www.statskontoret.se/siteassets/rapporter-pdf/2021/2021-1-webb.pdf>
- Svensson, L. (1997). Theoretical foundations of phenomenography. *International Journal of Phytoremediation*, 21(1), 159–171. <https://doi.org/10.1080/0729436970160204>
- Sydkorea ska utreda internationella adoptioner [DN, Världen]. (2023, 1 mars). *Dagens nyheter*. Hämtad från <https://www.dn.se/varlden/sydkorea-ska-utreda-internationella-adoptioner/>

- Tornstam, L. (2011). *Åldrandets socialpsykologi*. Studentlitteratur.
- United Nations Human Rights (OHCHR). (2022). *Joint statement on illegal intercountry adoptions*. Hämtad från https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/ced/2022-09-29/JointstatementICA_HR_28September2022.pdf
- Uppdrag granskning [Video]. (2021). *Uppdrag granskning: De stulna barnen*. Svt. Hämtad från <https://www.svtplay.se/uppdrag-granskning-de-stulna-barnen>
- Uppdrag granskning [Video]. (2023). *Uppdrag granskning: saknade barnen*. SVT. Hämtad från <https://www.svtplay.se/video/erokb6n/uppdrag-granskning/saknade-barn>
- Vägledning vid ursprungssökning - Start sida. (u.å.). Hämtad 1 mars, 2023, från <https://www.mfof.se/internationella-adoptioner/att-soka-sitt-ursprung/vagledning-vid-ursprungssokning.html>
- van der Kolk, B. (2021). *Kroppen håller räkningen*. Akademius förlag.
- Verbovaya, O. (2016). Theoretical Explanatory Model of International Adoption Failure: Attachment and Ecological Systems Perspectives. *Adoption Quarterly*, 19(3), 188–209. <https://doi.org/10.1080/10926755.2015.1113219>
- Verrier, N. (2009). *Primal Wound - Understanding the Adopted Child* (Vol. 13). Gateway Press, Inc.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad från https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Hämtad från https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf
- Vinnerljung, K & Sundell, K. (2007). Introduktion. I M. Carlberg & Nordin Jareno, K. (Ed.). *Internationellt adopterade i Sverige. Vad säger forskningen?* (s.11–26). Gothia förlag.
- WHO. (2015). *World report on ageing and health*. Hämtad från https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1

Bilaga 1 INFORMATIONSBREV

Förfrågan om medverkan i en intervjustudie om möjliga framtida adoptionsspecifika behov. Till dig som har erfarenhet av transnationellt adopterade,

Bakgrund och syfte

Idag finns väldigt få transnationellt adopterade som är äldre (definierat enligt WHO som 60+) som en naturlig följd att organiserad adoption började under 60-talet. Men i takt med en allt mer åldrande befolkning behöver vi öka vår förståelse för eventuella framtida behov hos denna grupp. Det kan vara behov som uppstår senare i livet eller till följd av tidigare erfarenheter. Forskning har visat att adopterade oftare är ensamstående, har en ökad risk för missbruk, suicid och suicidförsök, har en låg utbildningsnivå och att många står utanför arbetslivet. Transnationellt adopterade har också en ökad risk för vardagsrasism. Syftet med studien är att undersöka föreställningar om adoptionsspecifika behov hos framtida äldre personer som är transnationellt adopterade. Med förhoppning att resultatet kan användas av intressenter inom området.

Tillfrågan om deltagande

Ni tillfrågas då ni har kontakt med transnationellt adopterade och har erfarenhet av eventuella behov som finns i denna grupp och eventuella föreställningar om framtida behov hos denna grupp. Önskemålet är att få intervjua 2–3 personer i er förening. Intervjun kommer ske digitalt via Zoom eller via telefon, det du föredrar, och tar uppskattningsvis 45 minuter.

Hantering av data

Intervjun kommer att spelas in och transkriberas. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt så att inga obehöriga kan ta del av dem. Resultaten kommer användas till en magisteruppsats i gerontologi vid hälsöhögskolan, Jönköping University. Du kommer inte att kunna identifieras när resultaten från studien publiceras. Ditt namn och din identitet kommer aidentifieras. Deltagandet i studien är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan att ange orsak.

Detta är en intervjustudie utifrån gruppen adopterade och inte på personliga erfarenheter från ditt eget liv, det vill säga om du är transnationellt adopterad. I fall det kommer upp personliga erfarenheter under intervjun kommer de av etiska skäl inte inkluderas när intervjun transkriberas.

Är Du intresserad av att delta eller vill veta mer om studien får du gärna höra av dig till mig.

Kontakt

Johanna Häggberg
E-post: xxxxxxxxxxxx

Handledare

Charlotta Nilsen, universitetslektor vid Hälsöhögskolan, Jönköping University
E-post: xxxxxxxxxxxx

Bilaga 2 INTERVJUGUIDE

En tillbakablick och nuläge [*Jag tänkte börja med att ställa några frågor om de utmaningar och resurser som du ser hos era medlemmar/klienter/deltagare. Jag vill påminna om att det är just transnationellt adopterade som jag här syftar till*]

- Vad är din uppfattning om vilka utmaningar som finns hos adopterade som du träffar (era medlemmar/klienter/deltagare) i dagsläget? *ge gärna några exempel?*
- Skiljer sig dessa utmaningar mellan era äldre och yngre medlemmar olika livsfaser. *Om ja, ge gärna några exempel?* [Det kan vara något som är aktuellt idag eller tidigare i livet och som era medlemmar/klienter/deltagare har berättat om]
- Vad är din uppfattning om vilka resurser adopterade (era medlemmar) har i dagsläget (för att bemöta dessa utmaningar)? *Kan du ge några exempel?*
- Skiljer sig dessa resurser mellan era äldre och yngre medlemmar (*Om ja, ge gärna några exempel.*
- Vilket stöd och hjälp har din förening erbjudit och erbjuder nu för att möta eventuella nuvarande behov hos era medlemmar?
- Vilket övriga stöd och hjälp har (du) föreningen kännedom om? Offentlig/privat/andra intresseföreningar?
- Lägga till om detta tema?

Framtiden [*Även om du just nu kanske inte möter äldre personer (60+) i er verksamhet så skulle jag vilja ställa några frågor om din uppfattning eller föreställning om behov som kan uppstå i framtiden*]

- Ser föreningen/du några särskilda utmaningar (*behov/ resurser och styrkor*) som är relaterade till era medlemmars åldrande? *Kan du ge några exempel?*
- På vilket sätt kan dessa framtida utmaningar hos äldre skilja sig från nuvarande utmaningar och behov som finns i dag? (*behov/ resurser och styrkor*)
- Vilka olika resurser ser du att era medlemmar/klienter/deltagare behöver och eventuellt har för att kunna bemöta framtida utmaningar?
- Vilka resurser/ vilket stöd anser du att ni (som förening) behöver för att kunna möta upp eventuella framtida behov/utmaningar?
- Vilka olika resurser och stödinsatser i framtiden behövs från andra? (exempel civilsamhället, staten, anhöriga? (behöver ha, kunna ge))
- Ser du några hinder som kan uppstå för era medlemmar/klienter/deltagare för att söka stöd och hjälp när de är äldre?
- Hur skulle den ideala framtiden se ut för era medlemmar/klienter/deltagare när de åldras?
- Är det något annat du funderar över som är relaterat till era medlemmars/klienter/deltagares åldrande?
- Har du något du vill tillägga?